

Enakopravna dostopnost do programskih vsebin

Dušan Caf, Tadej Korošec, Marko Mikulin, Stanko Padežnik, Benjamin Žnidaršič¹

Julij 2015

Vsebina

1. Uvodna pojasnila	1
2. Delež prebivalcev, ki nima enakopravnega dostopa	3
3. Normativne podlage za enakopraven dostop.....	3
3.1.Ustava Republike Slovenije.....	3
3.2.Konvencija o pravicah invalidov	4
3.3.Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja	5
3.4.Zakon o izenačevanju možnosti invalidov	6
3.5.Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti.....	10
3.6.Akcijski program za invalide	10
3.7.Zakon o RTV Slovenija.....	11
3.8.Medijska zakonodaja	12
3.9.Avtorska zakonodaja.....	13
3.10.Zakon o elektronskih komunikacijah.....	14
3.11.Zakon o digitalni radiodifuziji.....	15
4. Postopek	15
5. Dostopnost programov RTV Slovenija	18
5.1.Trenutno stanje	18
5.2.Načrti RTV Slovenija	18
5.3.Podatki o oddajah, prilagojenih invalidom, in gledanosti.....	19
6. Dostopnost programskih vsebin v Evropski uniji.....	21
7. Ugotovitve Sveta	23
7.1.Normativne podlage	23
7.2.Nacionalni programi za izboljšanje dostopnosti.....	29
7.3.Evalvacija zakona o izenačevanju možnosti invalidov	31
7.4.Drugi ukrepi za izenačevanje možnosti invalidov.....	33

¹ Avtorji so študijo pripravili julija 2015. Na njeni podlagi je Svet za elektronske komunikacije Republike Slovenije dne 22. julija 2015 sprejel "Mnenje o enakopravni dostopnosti do programskih vsebin v Republiki Sloveniji."

7.5.Financiranje dostopnosti programskih vsebin	35
7.6.Aktivnosti RTV Slovenija	36
7.7.Dostopnost do spletnih strani televizijskih organizacij.....	38
8. Mnenje Sveta.....	41

1. Uvodna pojasnila

Elektronske komunikacijske storitve (v nadaljnjem besedilu: komunikacije ali komunikacijske storitve) so pomembne za vse prebivalce. Vse pomembnejše so tudi za invalide², ki aktivno in v mnogih primerih nadpovprečno uporabljajo komunikacijske storitve. Takšen primer je nedvomno televizija, ki je pomembna za dostop do nacionalnih aktualno-informativnih avdiovizualnih programskih vsebin, za posredovanje kulturnih, umetniških, znanstvenih ali izobraževalnih oddaj ter za krepitev nacionalne identitete. Posebej pomembna je za dostop do aktualnih novic in informacij, še zlasti v primeru izrednih stanj. Osrednjo vlogo pri zagotavljanju dostopnosti teh vsebin ima RTV Slovenija.

Za uporabo informacijskih in komunikacijskih storitev invalidi potrebujejo prilagoditve bodisi samih storitev bodisi naprav, s pomočjo katerih informacije sprejemajo ali s sprejemniki upravljajo —, da lahko storitve in naprave samostojno uporabljajo ter storitve enakovredno sprejemajo in uživajo njihove koristi.

Težave imajo zlasti invalidi z okvarami vida in sluha, motnjami branja ter z gibalnimi in kognitivnimi ovirami ter osebe s težavami v duševnem zdravju. Z enakimi težavami pri dostopu se srečujejo starejši prebivalci, ki se soočajo s pešanjem vida, sluha, gibalnih in kognitivnih sposobnosti. Ker se delež starejših veča, se povečuje tudi število prebivalcev Slovenije, ki so diskriminirani in nimajo zagotovljene enakopravne dostopnosti do programskih vsebin.

S preходом iz analogne na digitalno radiodifuzijo^{3,4} (v nadaljnjem besedilu: digitalni prehod) so se izboljšale tehnološke možnosti za lažjo dostopnost invalidov do programskih vsebin. Skoraj 100 odstotkov slovenskih gospodinjstev ima dostop do digitalnih televizijskih programov RTV Slovenija⁵ in najmanj 96 odstotkov do komercialnih televizijskih programov^{6,7}. Programi RTV Slovenija v digitalni obliki so poleg prizemnega omrežja, namenjenega televizijski radiodifuziji, dostopni tudi prek

² Invalidi so osebe z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi in senzoričnimi okvarami ter motnjami v duševnem razvoju, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi (3. člen Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14; ZIMI); pomen izrazov).

³ Prehod iz analogne na digitalno radiodifuzijo je bil zaključen z 30. 6. 2011, v skladu z Zakonom o digitalni radiodifuziji (Uradni list RS, št. 102/7, 85/10, 47/12 in 109/12. ZEKom-1; ZDRad).

⁴ Digitalna radiodifuzija je radiokomunikacijska storitev, namenjena za prizemno digitalno oddajanje in razširjanje radijskih ali televizijskih programov z neposrednim javnim sprejemom v oprtem prostoru (3. člen ZDRad; pomen izrazov).

⁵ Omrežje DVB-T multipleks A (DVB-T je okrajšava za prizemno digitalno video radiodifuzijo).

⁶ Omrežje DVB-T multipleks B.

⁷ RTV Slovenija. Pridobljeno 11. 5. 2015 iz <www.rtv slo.si/dvb-t/vprasanja_in_odgovori>.

drugih elektronskih komunikacijskih omrežij⁸ kot so fiksna in mobilna prizemna omrežja, satelitska omrežja in omrežja kabelske televizije.

Republika Slovenija se je z Ustavo, ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov in s sprejetjem zakonodaje zavezala, da bo vsem državljanom zagotovila enakopraven dostop do informacij, ki vključuje tudi dostop programskih vsebin oziroma avdiovizualnih programskih vsebin. Za namen uresničevanja zakonskih obveznosti je Vlada sprejela nacionalne usmeritve in akcijski program z ukrepi za odpravljanje diskriminacije in zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin oziroma avdiovizualnih programskih vsebin.

Po desetih letih od sprejetja ukrepov, enakopraven dostop do avdiovizualnih programskih vsebin ostaja velik izziv in neizpolnjena zakonska obveza. Izdajatelji niso izvedli prilagoditev, s katerimi bi senzornim invalidom v zakonsko določenem roku, najkasneje do konca leta 2015, zagotovili dostop do avdiovizualnih programskih vsebin v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti. Tudi po izvedenem digitalnem prehodu dostopnost avdiovizualnih programskih vsebin za senzorne invalide in druge prebivalce, ki potrebujejo prilagoditve, ostaja nizka. Zagotavljanje dostopnosti je tehnološko ostalo skoraj na enaki ravni kot pred digitalnim prehodom.

Svet za elektronske komunikacije Republike Slovenije si prizadeva za preprečevanje in odpravljanje diskriminacije ter zagotavljanje enakopravnosti pri dostopu do programskih vsebin za vse prebivalce Slovenije. Prizadeva si, da bi Republika Slovenija uresničila obveznosti, ki jih je sprejela z ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov⁹ in h katerim se je zavezala s sprejetjem sistemskega Zakona o izenačevanju možnosti invalidov¹⁰ (v nadaljnjem besedilu: ZIMI).

Po sedmih letih od ratifikacije Konvencije o pravicah invalidov in petih letih od sprejetja sistemskega zakona o preprečevanju diskriminacije zaradi invalidnosti in izenačevanju možnosti invalidov, je dostopnost programskih vsebin še zmeraj nizka. Posebej nizka je pri komercialnih izdajateljih, ki še sploh niso pristopili k izvajanju ukrepov za odpravljanje diskriminacije in zagotavljanje enakopravne dostopnosti.

Svet že tri leta opozarja na prepočasno uresničevanje Konvencije o pravicah invalidov in neizpolnjevanje zakonskih obveznosti. Ker se zakonsko določen rok za izvedbo prilagoditev izteče decembra 2015, je izvedel analizo stanja in na tej osnovi pripravil mnenje, v katerem poziva pristojne državne organe in institucije ter izdajatelje k ukrepanju. Skrajni čas je, da izdajatelji odpravijo diskriminacijo ter zagotovijo

⁸ Elektronsko komunikacijsko omrežje so prenosni sistemi in, kjer je primerno, komutacijska ali usmerjalna oprema ter drugi viri, vključno z neaktivnimi omrežnimi elementi, ki omogočajo prenos signalov po žicah, z radijskimi valovi, optičnimi ali drugimi elektromagnetnimi sredstvi, vključno s satelitskimi omrežji, fiksnimi (vodovno in paketno komutiranimi, vključno z internetom) in mobilnimi prizemnimi omrežji, električnimi kabelskimi sistemi, če se uporabljajo za prenos signalov, omrežji, ki se uporabljajo za radijsko in televizijsko radiodifuzijo ter z omrežji kabelske televizije ne glede na vrsto prenesenih informacij (3. člen ZEKom-1; pomen izrazov).

⁹ Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov. (Uradni list RS, 37/08; MKPI).

¹⁰ Uradni list RS, št. 94/10, 50/14.

enakopraven dostop senzornim invalidom in drugim prebivalcem, ki potrebujejo prilagoditve, do programskih vsebin v svojih televizijskih programih.

2. Delež prebivalcev, ki nima enakopravnega dostopa

Pri pridobivanju podatkov o osebah, ki imajo težave pri dostopu do programskih vsebin, smo se soočili s pomanjkanjem uradnih podatkov. Na enem mestu ni mogoče dobiti vseh podatkov o številu prebivalcev z okvarami vida in sluha, s kognitivnimi in nevrološkimi okvarami, omejeno gibljivostjo ter učnimi, duševnimi in drugimi težavami, ki predstavlja oviro pri dostopu do programskih vsebin.

Vemo, da je gluhih in naglušnih prek 70 tisoč (vključeni so gluhi, naglušni, gluho slepi in tisti, ki imajo polžji vsadek). Slepih in slabovidnih je med 8 in 10 tisoč, a težave z vidom so precej bolj razširjene in pogojene tudi s staranjem prebivalstva. Podobno velja za prebivalce s kognitivnimi težavami in omejeno gibljivostjo, katerih število se s staranjem prebivalstva prav tako povečuje. Po pregledu različnih virov ocenjujemo, da ima težave pri dostopu do programskih vsebin najmanj 10 odstotkov prebivalcev Republike Slovenije.

S težavami pri spremljanju programskih vsebin se lahko soočajo tudi druge skupine prebivalcev, kot so priseljenci iz nekdanjih jugoslovanskih republik, mladostniki, ki še ne morejo slediti podnapisom, in drugi. Svet ocenjuje, da ima lahko težave pri dostopu do programskih vsebin celo do 25 odstotkov prebivalcev.

3. Normativne podlage za enakopraven dostop

3.1. Ustava Republike Slovenije

Ustava Republike Slovenije¹¹ v 2. členu določa, da je Slovenija pravna in socialna država. V skladu s 14. členom so vsakomur zagotovljene človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na osebne okoliščine, in pred zakonom so vsi enaki. Z dopolnitvijo 14. člena leta 2004 je kot osebna okoliščina navedena tudi invalidnost¹².

Ustava v 39. členu (svoboda izražanja) določa, da je vsem zagotovljena svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja. To pa pomeni, da Ustava enakopraven dostop do informacij zagotavlja tudi invalidom.

V skladu s 15. členom Ustave se človekove pravice in temeljne svoboščine uresničujejo neposredno na podlagi ustave. Kadar tako določa Ustava ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine, je način uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin mogoče predpisati tudi z zakonom.

¹¹ Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90,97,99.

¹² Ustavni zakon o spremembi 14. člena Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 69/04; UZ14).

3.2. Konvencija o pravicah invalidov

Z ratifikacijo je Republika Slovenija sprejela Konvencijo o pravicah invalidov¹³ in obveznosti prenesla v svoj pravni red. S tem se je zavezala, da bo¹⁴:

- izvajala in spodbujala raziskave in razvoj ter povečala dostopnost in uporabo novih tehnologij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami (4. člen MKPI; splošne obveznosti);
- invalidom zagotavljala dostopne informacije o tehničnih pripomočkih in podpornih tehnologijah, vključno z novimi tehnologijami ter o drugih oblikah pomoči, podpornih storitvah in sredstvih (4. člen MKPI; splošne obveznosti);
- za spodbujanje enakosti in odpravo diskriminacije sprejela vse ustrezne ukrepe za zagotovitev primernih prilagoditev (5. člen MKPI; enakost in diskriminacija).

Nadalje se je zavezala (9. člen MKPI; dostopnost), da bo invalidom omogočila neodvisno življenje in polno sodelovanje na vseh področjih življenja ter sprejela ustrezne ukrepe, s katerimi jim bo med drugim zagotovila, da imajo enako kot ostali državljani dostop do informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami in sistemi. Za ta namen se je zavezala, da bo sprejela ustrezne ukrepe, s katerimi bo spodbujala¹⁵:

- primerne oblike pomoči in podpore, ki invalidom zagotavljajo dostop do informacij;
- dostop invalidov do novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter sistemov, vključno z internetom, ter
- oblikovanje, razvoj, proizvodnjo in razširjanje dostopnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij in sistemov v zgodnji razvojni fazi, da so stroški tehnologij in sistemov čim nižji.

V zvezi s svobodo izražanja in mnenja ter dostopom do informacij (21. člen MKPI), se je Republika Slovenija zavezala, da bo sprejela vse ustrezne ukrepe, da bi invalidom zagotovila uresničevanje pravice do svobodnega izražanja in mnenja, vključno s pravico, da enako kot drugi pridobivajo, sprejemajo ter sporočajo informacije in vsebine s katerokoli obliko sporočanja. Med ključnimi ukrepi, ki jih predvideva konvencija, so¹⁶:

- zagotavljanje informacij, namenjenih javnosti, invalidom v njim dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti, pravočasno in brez dodatnih stroškov;
- pri uradnih opravilih sprejemanje in omogočanje uporabe znakovnih jezikov, brajice, povečevalnih in alternativnih načinov sporočanja ter vseh drugih dostopnih sredstev, načinov in oblik zapisa sporočila po izbiri invalida;
- spodbujanje zasebnih subjektov, ki ponujajo storitve, namenjene javnosti, tudi po internetu, da zagotavljajo informacije in storitve v oblikah zapisa, ki so invalidom dostopne in prijazne;

¹³ Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov (Uradni list RS, 37/08).

¹⁴ E. Caf. Dostop invalidov do spletnih in programskih vsebin. Raziskovalna naloga, 2014.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

- spodbujanje javnih občil, tudi ponudnikov informacij po internetu, da svoje storitve oblikujejo tako, da so dostopne invalidom, ter
- priznavanje in spodbujanje uporabe znakovnih jezikov.

Z ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov se je Republika Slovenija zavezala, da bo izvedla vse potrebne prilagoditve za dostop invalidov do programskih vsebin.

3.3. Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja

Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja¹⁷ (v nadaljnjem besedilu: ZUNEO) je splošni protidiskriminacijski zakon, ki določa skupne temelje in izhodišča za zagotavljanje enakega obravnavanja vsakogar pri uveljavljanju njegovih pravic in obveznosti ter pri uresničevanju njegovih temeljnih svoboščin (1. člen ZUNEO).

Enako obravnavanje je zagotovljeno ne glede na spol, narodnost, raso ali etnično poreklo, vero ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost ali drugo osebno okoliščino (2. člen ZUNEO) na kateremkoli področju .

Na kateremkoli področju družbenega življenja je prepovedana diskriminacija zaradi katerekoli osebne okoliščine ali nadlegovanje na osnovi katerekoli osebne okoliščine, ki ustvarja zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje za osebo ter žali njeno dostojanstvo (3. člen ZUNEO).

ZUNEO ne izključuje vsakršnega različnega obravnavanje na podlagi osebne okoliščine v enakih ali podobnih situacijah, če takšno različno obravnavanje upravičuje zakonit cilj in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in potrebna (2.a člen ZUNEO), dovoljuje pa tudi pozitivne ukrepe, ki so namenjeni preprečevanju manj ugodnega položaja oziroma predstavljajo nadomestilo za manj ugoden položaj oseb z določeno osebno okoliščino (6. člen ZUNEO).

ZUNEO določa posebnosti, ki veljajo za pravno varstvo diskriminiranih oseb v sodnih in upravnih postopkih ter pred drugimi pristojnimi organi, sproženih zaradi kršitve prepovedi diskriminacije na podlagi osebnih okoliščin. Kadar v teh postopkih diskriminirana oseba navaja dejstva, ki opravičujejo domnevo, da je bila kršena prepoved diskriminacije, mora domnevni kršitelj oziroma kršiteljica dokazati, da v obravnavanem primeru ni kršil načela enakega obravnavanja oziroma prepovedi diskriminacije. Diskriminirane osebe imajo pravico do odškodnine po splošnih pravilih civilnega prava (22. člen ZUNEO).

Vlada za spremljanje in ocenjevanje položaja posameznih družbenih skupin z vidika uresničevanja načela enakega obravnavanja kot svoje strokovno in posvetovalno telo ustanovi Svet Vlade Republike Slovenije za uresničevanje načela enakega obravnavanja (v nadaljnjem besedilu: Svet za uresničevanje načela enakega obravnavanja), ki pri opravljanju svojih nalog sodeluje s pristojnimi državnimi organi in drugimi institucijami na področju enakega obravnavanja oseb in preprečevanja diskriminacije na podlagi osebnih okoliščin (9. člen ZUNEO).

¹⁷ Uradni list RS, št. 93/07 – uradno prečiščeno besedilo.

V skladu s sklepom Vlade o ustanovitvi, sestavi, organizaciji in nalogah Sveta za uresničevanje načela enakega obravnavanja¹⁸, ta opravlja naslednje naloge:

- skrbi za izvajanje določb ZUNEO,
- spremlja, ugotavlja in ocenjuje položaj posameznih družbenih skupin z vidika uresničevanja načela enakega obravnavanja,
- daje Vladi predloge, pobude in priporočila za sprejem predpisov in ukrepov, potrebnih za uresničevanje načela enakega obravnavanja,
- daje predloge za pospeševanje izobraževanja, osveščanja in raziskovanja na področju enakega obravnavanja oseb,
- se na podlagi letnega poročila zagovornice oziroma zagovornika načela enakosti seznanja z delom zagovornice oziroma zagovornika.

Svet za uresničevanje načela enakega obravnavanja ima 28 članov, ki ga sestavljajo predstavnice oziroma predstavniki posameznih ministrstev in vladnih služb, narodnostnih manjšin, strokovnih institucij ter nevladnih organizacij in drugih organizacij civilne družbe, ki delujejo na področju enakega obravnavanja.

Tehnično administrativne naloge za svet opravlja Urad za enake možnosti, ki je tudi pristojen za usklajevanje dejavnosti posameznih ministrstev in vladnih služb, ki se nanašajo na izvajanje ZUNEO.

ZUNEO je vzpostavil tudi institut Zagovornika oziroma zagovornice načela enakosti (v nadaljnjem besedilu: Zagovornik načela enakosti), ki obravnava primere domnevnih kršitev prepovedi diskriminacije¹⁹. Namen obravnave primerov domnevnih kršitev prepovedi diskriminacije je predvsem v odkrivanju in opozarjanju obstoja diskriminacije. Zagovornik oziroma zagovornica v ta namen daje splošne informacije in pojasnila v zvezi z diskriminacijo, pri obravnavi primera opozarja na ugotovljene nepravilnosti ter priporoča, kako te odpraviti, v drugih postopkih za uveljavljanje pravic v zvezi z varstvom pred diskriminacijo pa diskriminiranim osebam nudi pomoč (11. člen ZUNEO).

Zagovornik načela enakosti lahko primere odstopi tudi pristojni inšpekciji. ZUNEO v kazenskih določbah predpisuje tudi prekrške in sankcije za kršitev prepovedi diskriminacije, in sicer za fizične osebe je zagrožena globa od 250 do 1.200 evrov, za pravne osebe in samostojne podjetnike posameznike je zagrožena globa od 2.500 do 40.000 evrov, za odgovorne osebe v državnem organu ali v samoupravni lokalni skupnosti pa v razponu od 250 do 2.500 evrov.

3.4. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov

Z uveljavitvijo systemskega Zakona o izenačevanju možnosti invalidov je Republika Slovenija postavila systemski okvir za preprečevanje in odpravljanje diskriminacije invalidov, ki temelji na invalidnosti. Za cilj si je postavila, da bo za invalide ustvarjala enake možnosti na vseh področjih življenja, sledeč načelom (i) spoštovanja in zagotavljanja človekovih pravic invalidov in njihovega dostojanstva, (ii) zagotavljanja

¹⁸ Vlada Republike Slovenije. Sklep o ustanovitvi, sestavi, organizaciji in nalogah Sveta Vlade Republike Slovenije za uresničevanje načela enakega obravnavanja, št. 026-53/2004-1 z dne 26. 8. 2004.

¹⁹ Zagovornik enakih možnosti deluje pri Uradu za enake možnosti.

enakih možnosti za invalide in njihove nediskriminacije ter (iii) spoštovanja in sprejemanja različnosti invalidov.

Diskriminacija zaradi invalidnosti je posredna ali neposredna in pomeni vsako razlikovanje, izključevanje ali omejevanje zaradi invalidnosti, katerega namen ali posledica je zmanjšanje ali izničevanje enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja vseh pravic in obveznosti na vseh ključnih področjih življenja. Neposredna diskriminacija na podlagi invalidnosti obstaja, če je bil, je ali bi lahko bil invalid zaradi invalidnosti v enakih ali podobnih situacijah obravnavan manj ugodno kot kdo drug. Posredna diskriminacija na podlagi invalidnosti pa obstaja, kadar je bil, je ali bi lahko bil invalid zaradi navidezno nevtralnega predpisa, merila ali prakse v enakih ali podobnih situacijah v manj ugodnem položaju kot kdo drug, razen če te določbe, merila ali ravnanja objektivno upravičujejo zakonit cilj in če so sredstva za doseg tega cilja ustrezna in potrebna (3. člen ZIMI; pomen izrazov).

S pojmom zagotavljanje enakih možnosti so opredeljene načrtovane dejavnosti, s katerimi se omogoči, da so različni deli družbe in okolja, kot so javne službe, grajeno okolje, blago in storitve, namenjene javnosti, informacije, komunikacije ipd., dostopni vsem, predvsem invalidom (3. člen ZIMI).

Zakon pri zagotavljanju enakih možnosti določa tudi omejitve. Primerna prilagoditev pomeni potrebne zakonodajne, upravne in druge ukrepe, ki ne nalagajo nesorazmernega bremena, kadar so v posameznem primeru potrebni, da se invalidom na enaki podlagi kot drugim zagotovi uživanje ali uresničevanje pravic in svoboščin (3. člena ZIMI).

ZIMI prepoveduje diskriminacijo na podlagi invalidnosti pri dostopnosti do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti. Predvsem je prepovedano invalidu nuditi blago in storitve pod drugačnimi in slabšimi pogoji kot drugim. Diskriminacija pomeni tudi opustitev ponujanja storitve invalidu, čeprav se drugim ponuja (8. člen ZIMI; dostopnost do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti).

ZIMI v 8. členu nadalje določa ukrepe za odpravljanje ovir pri dostopnosti do blaga in storitev, namenjenih javnosti. Te ukrepe je treba zagotoviti, razen če ne nalagajo javnim in zasebnim subjektom, ki nudijo blago in storitve, nesorazmernega bremena. Pri presoji, ali gre za nesorazmerno breme, je treba upoštevati merila, ki jih določa zakon. Upoštevajo se zlasti velikost in viri javnega ali zasebnega subjekta, njegova narava, ocenjeni stroški, mogoče koristi od boljšega dostopa za invalide, pri premičninah oziroma nepremičninah pa tudi njihove zgodovinske, kulturne, umetniške in arhitekturne vrednosti.

Ukrepi za odpravljanje ovir pri dostopnosti do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti, se med drugim nanašajo na dostopnost do informacijskih in komunikacijskih ter drugih storitev.

Invalid ima pravico do pravočasnega in enakovrednega dostopa do informacij, namenjenih javnosti. Pri tem ne sme imeti dodatnih stroškov, informacije pa morajo biti dane v invalidom dostopnih oblikah zapisov, jezikov ali tehnologij, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti, kot npr. zapisi v brajici, poenostavitve zapisov, tolmači znakovnega jezika, zvočni opisi, sinteza govora, če to ne pomeni nesorazmernega bremena, ob upoštevanju načela primerne oziroma razumne prilagoditve (14. člen ZIMI, dostop do obveščenosti).

Senzorni invalidi so upravičeni do nekaterih pripomočkov za premagovanje komunikacijskih ovir že na podlagi drugih predpisov, kot na primer Zakona o

zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju²⁰ oziroma pravilnika, izdanega na njegovi podlagi. Ti pripomočki pa niso zmeraj dovolj, da bi senzorni invalidi lahko premostili vse komunikacijske ovire pri socialnem vključevanju. ZIMI zato kot enega od ukrepov za izenačevanje možnosti določa, da senzorni invalidi lahko poleg pripomočkov, ki so jim zagotovljeni na podlagi drugih predpisov, glede na osebne potrebe uveljavljajo sofinanciranje tudi drugih tehničnih pripomočkov, ki jih potrebujejo v življenju za premostitev komunikacijskih ovir za omogočanje varnega in samostojnega življenja ter jih predvsem uporabljajo za dostopnost do informacij, sporazumevanje in prilagoditev življenjskega okolja (17. člen ZIMI; tehnični pripomočki za premagovanje komunikacijskih ovir).

Tehnični pripomočki se s časom in napredkom tehnologije spreminjajo, zato ne bi bilo smiselno, da bi zakon določal, do katerih pripomočkov so upravičeni. Zakon zato napotuje na izdajo pravilnika, ki ga izda minister oz. ministrica, pristojna za invalidsko varstvo (Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila²¹), ki ureja tehnične pripomočke, pogoje za njihovo pridobitev, dobo trajanja, standarde kakovosti teh pripomočkov, način vzdrževanja in vrednost posameznega tehničnega pripomočka. Pravilnik določa tudi razmejitev med enostavnim in zahtevnim tehničnim pripomočkom. Enostavni tehnični pripomočki so tisti, katerih cena ne presega 500 evrov. V prilogi 1 Pravilnika o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila je določena lista tehničnih pripomočkov.

Minister imenuje tudi Svet za tehnične pripomočke, ki vsaj enkrat letno pregleda in uskladi nabor tehničnih pripomočkov po ZIMI in drugih predpisih, ki urejajo pravico do tehničnih pripomočkov na način, da se tehnični pripomočki in pravice do njihovega uveljavljanja ne podvajajo (18. člen ZIMI).

Spodbujanje in ustvarjanje enakih možnosti za invalide ter preprečevanje diskriminacije invalidov so v pristojnosti Vlade in ministrstev, ki na svojih delovnih področjih uresničujejo cilje nacionalnega akcijskega programa za invalide (v nadaljnjem besedilu: akcijski program). Ministrstva morajo pri pripravi predpisov s svojega delovnega področja upoštevati cilje Konvencije o pravicah invalidov in akcijskega programa ter pri tem sodelovati z ministrstvom, pristojnim za invalidsko varstvo (26. člen ZIMI).

Vlada na predlog ministrstva, pristojnega za invalidsko varstvo²², sprejme akcijski program za invalide. Ministrstvo predlog akcijskega programa pripravi vsakih pet let. Pripravi ga na podlagi predlogov ministrstev, Sveta za invalide Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Svet za invalide), Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, vseh reprezentativnih in drugih invalidskih organizacij, ki delujejo na državni ravni, lokalnih skupnosti, socialnih partnerjev, strokovnih združenj in najširše javnosti. Ministrstvo o izvajanju sprejetega akcijskega programa vsako leto poroča Vladi (27. člen ZIMI).

²⁰ Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C.

²¹ Uradni list RS, št. 71/14.

²² Za invalidsko varstvo je pristojno Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ki ima v svoji sestavi Direktorat za invalide.

Akcijski program za invalide med drugim določa (27. člen ZIMI):

- temeljne cilje, ukrepe in roke za doseg ciljev na posameznih področjih življenja, predvsem na področju izobraževanja, dela in zaposlovanja, zdravja, zagotavljanja socialne varnosti invalidov, dostopnosti, obveščanja in ozaveščanja javnosti, kulture, športa, verskega in duhovnega življenja, delovanja invalidskih organizacij;
- nosilce ukrepov za doseg ciljev;
- okvirni obseg sredstev za izvedbo ukrepov in način zagotavljanja sredstev ter
- način nadzora nad izvajanjem, njegovo spremljanje in poročanja o njem.

Na podlagi ZIMI je bil ustanovljen Svet za invalide kot neodvisen tripartitni organ, katerega člani so predstavniki reprezentativnih invalidskih organizacij, predstavniki strokovnih institucij s področja invalidskega varstva ter predstavniki Vlade. Svet za invalide je obvezni posvetovalni forum o vprašanih invalidske politike, ki opravlja naslednje naloge (28. člen ZIMI):

- spremlja razvoj in izvajanje programov s področja invalidskega varstva ter daje pobude za njihov razvoj in izvajanje;
- med javno obravnavno predlagateljem zakonov in drugih predpisov daje mnenje o zakonih in drugih predpisih, ki se nanašajo na invalidsko varstvo;
- sodeluje pri pripravi poročil o izvajanju nacionalnih programov in daje mnenje o njih;
- Vladi daje pobude, predloge in priporočila v zvezi z invalidskim varstvom;
- skrbi za sodelovanje med ministrstvi in strokovnimi institucijami ter invalidskimi organizacijami;
- spodbuja in spremlja izvajanje Konvencije o pravicah invalidov ter
- opravlja druge naloge skladno s sprejetimi pravili o delovanju Sveta za invalide.

Analitične, strokovne, informacijske, programske naloge in razvojno delo ter druge naloge za izenačevanje možnosti invalidov opravljata Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča in Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (29. člen ZIMI).

Za obravnavo domnevnih kršitev prepovedi diskriminacije zaradi invalidnosti, kot jo določa ZIMI, se v postopkih smiselno uporabljajo določbe zakona, ki ureja uresničevanje načela enakega obravnavanja²³ (30. člen ZIMI).

Domača ali tuja pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik oziroma posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost, ki invalidu ne zagotovi dostopnosti storitev, ki so na voljo javnosti, ki vključujejo tudi dostopnost do informacijskih in komunikacij storitev in drugih storitev, se kaznuje za prekršek z globo od 2.500 do 40.000 evrov. Z globo od 250 do 2.500 evrov se za ta prekršek kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe ali odgovorna oseba samostojnega podjetnika posameznika. O prekršku odloča tržna inšpekcija (36. člen ZIMI).

Rok za primerno prilagoditev dostopnosti storitev, ki so na voljo javnosti, ki vključujejo tudi dostopnost do informacijskih in komunikacij storitev in drugih storitev, je največ pet let od začetka veljavnosti ZIMI, to je do 11. decembra 2015 (38. člen ZIMI).

Povezavo z drugimi zakoni ureja 5. člen ZIMI, ki določa, da za uresničevanje pravic invalidov veljajo tudi nediskriminacijske določbe in določbe, ki zagotavljajo izenačevanje

²³ Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (Uradni list RS, št. 93/07).

možnosti po drugih predpisih. Ne glede na določbe drugih zakonov, se uporabljajo določbe ZIMI, če so za invalida ugodnejše.

3.5. Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti

Vlada je 7. decembra 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti²⁴, ki v 2. cilju določajo, da je treba senzornim invalidom zagotoviti informacije v prilagojenih oblikah najkasneje do 31. decembra 2015.

Za uresničevanje cilja, v povezavi z dostopom do programskih vsebin, sta bila določena naslednja ukrepa:

- za slepe in slabovidne: zagotoviti branje podnapisov in opisno spremljanje dokumentarnih, znanstvenih, potopisnih oddaj in filmov – dokler ne bo digitalna televizija omogočila sprejemanja teh informacij na ločenih kanalih za senzorne invalide;
- za gluhe in naglušne: z uporabo tehnologij, ki jih omogoča digitalna televizija, zagotoviti uvedbo nacionalnega programa na ločenih kanalih s prilagoditvami za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne uporabnike (opisno opremljanje filmov za slepe in znakovni jezik za gluhe, podnaslavljanje za gluhe in naglušne osebe).

Finančna sredstva za izvedbo prilagoditev se zagotovijo v proračunu Republike Slovenije, proračunih lokalnih skupnosti ter iz domačih in evropskih razpisov.

3.6. Akcijski program za invalide

Vlada je 9. januarja 2014 sprejela Akcijski program za invalide 2014 – 2021²⁵, katerega namen je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov ter spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Akcijski program za invalide je nasledil predhodno sprejeti program za obdobje od leta 2007 do 2013 in je povzel enake ukrepe za dostopnost programskih vsebin za senzorne invalide.

Dostopnost do informacij in komunikacij, kamor spada tudi dostop do programskih vsebin, Akcijski program za invalide določa v 3. cilju. Akcijski program za invalide v tem cilju temelji na Nacionalnih usmeritvah za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide²⁶ (v nadaljnjem besedilu: Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti), ki jih je Vlada sprejela leta 2005 in imajo pravno podlago v številnih zakonih o urejanju prostora, gradnji objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskem in cestnem prometu, elektronskih komunikacijah itd. V letu 2002 je bil sprejet tudi Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika²⁷, ki gluhim in naglušnim zagotavlja pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika. S tem pa jim omogoča uresničevanje pravice do obveščenosti, kar vključuje dostopnost do informacij v njim dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah.

²⁴ Uradni list RS, št. 113/05.

²⁵ Akcijski program za invalide 2014 – 2021 Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je Vlada Republike Slovenije sprejela 9. 1. 2014.

²⁶ Uradni list RS, št. 113/05.

²⁷ Uradni list RS, št. 96/02.

Akcijski program za invalide ukrepe za uresničevanje 3. cilja z ukrepom št. 3. spodbuja e-dostopnost in uporabo druge informacijske in komunikacijske tehnologije, v zvezi z dostopnostjo do programskih vsebin pa določa, da morajo biti izvedene prilagoditve vsaj pri dnevno informativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah, in sicer za:

- uporabo slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter
- zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe.

Za poročanje o izvajanju ukrepa št. 3 je pristojno Ministrstvo za kulturo, nosilec izvajanja ukrepa št. 3 pa je Direktorat za medije.

3.7.Zakon o RTV Slovenija

Zakon o Radioteleviziji Slovenija²⁸ (v nadaljevanju: ZRTVS-1) v 4. členu (javna služba na področju radijske in televizijske dejavnosti) določa, da mora RTV Slovenija v okviru svoje javne službe na področju radijske in televizijske dejavnosti:

- posebno pozornost posvečati invalidom in z njimi povezanimi vsebinami,
- izvajati programske vsebine, namenjene slepim in slabovidnim ter gluhim in gluhonemim v njim prilagojenih tehnikah,
- podpirati razširjanje programskih vsebin, namenjenih gluhim ter slepim, v njim prilagojenih tehnikah.

V skladu s 7. členom ZRTVS-1 mora RTV Slovenija pri načinu razširjanja oziroma predvajanja in arhiviranja programov, ki jih ustvarja v okviru javne službe, skladno s svojimi tehnološkimi razvojnimi zmožnostmi, uvajati nove tehnologije, kot so internet, digitalna radiodifuzija, satelit, tako, da omogoči dostop do programskih vsebin čim širšemu krogu državljanov doma in v tujini, slovenskim narodnim manjšinam v sosednjih državah ter Slovincem po svetu.

V skladu s 24. členom ZRTVS-1 Programski svet RTV Slovenija imenuje Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide, ki²⁹:

- obravnava predlog in uresničevanje programske zasnove v delu, ki se nanaša na vsebine za invalide,
- obravnava pripombe in predloge gledalcev oziroma poslušalcev v zvezi s programskimi vsebinami, namenjenimi invalidom,
- obravnava uresničevanje razširjanja programskih vsebin, namenjenih gluhim in slepim v njim prilagojenih tehnikah,
- opravlja druge naloge s področja problematike programskih vsebin za invalide, kadar tako določa statut.

Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide lahko daje pobude in predloge organom javnega zavoda, ki so jih dolžni obravnavati ter se do njih opredeliti.

RTV Slovenija izvajanje svojih dejavnosti financira iz plačil prispevka za programe RTV Slovenija, tržnih dejavnosti, sredstev državnega proračuna, sponzoriranja in drugih virov skladno z zakonom in statutom (30. člen ZRTVS-1).

²⁸ Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14.

²⁹ E. Caf. Dostop invalidov do spletnih in programskih vsebin. Raziskovalna naloga, 2014.

Vsa dejavnost RTV Slovenija, ki jo kot javno službo določa ZRTVS-1, se financira iz prispevka za programe RTV Slovenija, razen dejavnosti, za katere zakon določa, da se financirajo iz državnega proračuna³⁰ (30. člen ZRTVS-1).

Inšpekcijski nadzor nad izvajanjem določb ZRTVS-1 izvajata inšpektorat, pristojen za medije, in tržni inšpektorat (44. člen ZRTVS-1).

3.8. Medijska zakonodaja

Zakon o medijih³¹ (v nadaljevanju: ZMed) v 4. členu (javni interes na področju medijev) določa, da Republika Slovenija posebej podpira ustvarjanje in razširjanje programskih vsebin, namenjenih slepim in gluhonemim v njim prilagojenih tehnikah ter razvoj ustrezne tehnične infrastrukture. Sredstva za uresničevanje tega javnega interesa država zagotavlja v državnem proračunu.

Vlada določi pogoje, merila in postopek izvedbe rednega letnega javnega razpisa za sofinanciranje ustvarjanja programskih vsebin in razvoja tehnične infrastrukture iz 4. člena ZMed v šestih mesecih od njegove uveljavitve (149. člen ZMed). Republika Slovenija za izvedbo javnega razpisa za sofinanciranje ustvarjanja programskih vsebin in razvoja tehnične infrastrukture iz 4. člena ZMed letno zagotovi najmanj 1,25 milijona evrov sredstev³² iz državnega proračuna. Določitev sredstev za sofinanciranje projektov iz proračunskega sklada za avdiovizualne medije iz 110. člena ZMed določa 162. člen ZMed.

Način, postopek, pogoje in merila za izvedbo rednega letnega javnega razpisa za sofinanciranje ustvarjanja programskih vsebin medijev³³ iz 4. in 4.a člena ZMed enotno določa Uredba o spremembi Uredbe o izvedbi rednega letnega javnega razpisa za sofinanciranje ustvarjanja programskih vsebin medijev³⁴.

³⁰ Iz državnega proračuna se financirajo naslednje dejavnosti RTV Slovenija: del narodnostnih programov, v deležu, ki se ne financira iz prispevka; del programov RTV Slovenija za slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za izseljence in zdomce oziroma za Slovence po svetu ter za tujo javnost, v deležu, ki se ne financira iz prispevka; posamezni projekti kulturnega, znanstvenega in splošno izobraževalnega pomena ter posamezni projekti digitalizacije tehnološke opreme in arhivov, ki jih predlagajo pristojna ministrstva, v delih, ki se ne financirajo iz prispevka (30. člen ZRTVS-1).

³¹ Uradni list RS, 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08-ZPOMK-1, 77/10-ZSFCJA, 90/2010 Odl.US: U-I-95/09-14, Up-419/09-15, 87/11-ZAvMS, 47/12.

³² ZMed določa znesek v tolarjih, in sicer v višini 300 milijonov tolarjev. Pri preračunu je bil uporabljen tečaj 239,64 tolarjev za evro.

³³ Mediji po Zakonu o medijih so časopisi in revije, radijski in televizijski programi, elektronske publikacije, teletext ter druge oblike dnevnega ali periodičnega objavljanja uredniško oblikovanih programskih vsebin s prenosom zapisa, glasu, zvoka ali slike, na način, ki je dostopen javnosti (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08 – ZPOMK-1, 77/10 – ZSFCJA, 90/10 – odl. US, 87/11 – ZAvMS in 47/12).

³⁴ Uradni list RS, št. 4/11).

Upravni in inšpekcijski nadzor nad izvajanjem ZMed izvaja ministrstvo, pristojno za kulturo³⁵ (108. člen ZMed). Strokovno nadzorstvo nad izvajanjem določb ZMed izvaja Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Agencija) (109. člen ZMed).

Skladno s prevzemom direktive v slovenski pravni red, Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah³⁶ (v nadaljevanju: ZAvMS) v 11. členu (varstvo ranljivih družbenih skupin) določa, da država v skladu z zakonom, ki ureja medije, spodbuja ponudnike, da osebam z okvaro vida ali sluha postopoma zagotovijo dostop do njihovih storitev.

Avdiovizualna medijska storitev je storitev zagotavljanja avdiovizualnih programskih vsebin, ki se opravlja kot gospodarska dejavnost, vključno z dejavnostjo podjetij za javne storitve, in je pod uredniško odgovornostjo ponudnika avdiovizualne medijske storitve ter se prek elektronskih komunikacijskih omrežij posreduje širši javnosti v obliki linearne ali nelinearne avdiovizualne medijske storitve z namenom obveščanja, zabave ali izobraževanja oziroma avdiovizualno komercialno sporočanje. Avdiovizualna programska vsebina pomeni niz gibljivih slik z ali brez zvoka, ki predstavlja posamezno zaključeno enoto znotraj sporeda televizijskega programa oziroma kataloga nelinearne avdiovizualne medijske storitve, ki ga oblikuje ponudnik avdiovizualne medijske storitve³⁷ (3. člen ZAvMS; pomen izrazov).

Upravni in inšpekcijski nadzor nad izvajanjem ZAvMS izvaja Agencija (39. člen ZAvMS).

3.9. Avtorska zakonodaja

Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah³⁸ (v nadaljnjem besedilu: ZASP) v 47.a členu določa, da je brez prenosa ustrezne materialne avtorske pravice, vendar ob plačilu primerne nadomestila, v korist invalidnih oseb dopustno reproduciranje in distribuiranje dela, če to delo ni na voljo v zahtevani obliki in je uporaba neposredno povezana z invalidnostjo teh oseb, omejena na njen obseg ter ni namenjena doseganju neposredne ali posredne gospodarske koristi.

ZASP kot izjeme za osebe z invalidnostjo določa le reprodukcijo in distribuiranje, na pa tudi drugih pravic, ki bi jih zakonodaja lahko vključila z namenom zagotavljanja lažje dostopnosti do programskih vsebin za invalide.

³⁵ Ministrstvo za kulturo je pripravilo osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o medijih (EVA 2013-3340-0029), ki predvideva prenos inšpekcijskega nadzora na Agencijo za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije.

³⁶ Uradni list RS, 87/11.

³⁷ Primeri avdiovizualnih programskih vsebin vključujejo dnevno informativne oddaje, celovečerne igrane filme, prenose športnih dogodkov, nanizanke, nadaljevanke, dokumentarne filme, oddaje za otroke in druge podobne zvrsti programskih vsebin.

³⁸ Uradni list RS, št. 16/07 — UPB3, 68/08 in 110/13.

3.10. Zakon o elektronskih komunikacijah

Zakon o elektronskih komunikacijah³⁹ (v nadaljnjem besedilu: ZEKom-1) pravice uporabnikov invalidov ureja v dveh poglavjih, in sicer v X. poglavju o univerzalni storitvi⁴⁰ v 115. členu ter v XI. poglavju o pravicah uporabnikov določa ukrepe za uporabnike invalide v 135. členu.

Vlada na usklajen predlog ministra, pristojnega za elektronske komunikacije, in ministra, pristojnega za invalide, določi minimalne ukrepe za končne uporabnike invalide⁴¹, ki končnim uporabnikom invalidom omogočajo enakovredno uporabo in dostop do nabora univerzalnih storitev, kakor ga imajo drugi končni uporabniki, med katere sodijo: (i) priključitev na javno komunikacijsko omrežje na fiksni lokaciji, (ii) dostop do javno dostopnih telefonskih storitev na fiksni lokaciji, (iii) dostop do univerzalnega imenika in (iv) dostop do javnih telefonskih govornic ali drugih dostopovnih točk za javno govorno telefonijo. Ukrepi vključujejo tudi zagotavljanje enakovrednega dostopa do storitev v sili (115. člen ZEKom-1).

Navedeni ukrepi vključujejo tudi obveznost izvajalca univerzalne storitve, da končnim uporabnikom invalidom po razumni ceni zagotovi možnost nakupa ali najema takšne terminalske opreme, ki končnim uporabnikom invalidom dejansko omogoča enakovredno uporabo in dostop do storitev (115. člen ZEKom-1).

Vlada lahko na usklajen predlog ministra, pristojnega za elektronske komunikacije, in ministra, pristojnega za invalide, če oceni, da je to potrebno, z uredbo določi tehnične in funkcionalne zahteve, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci javno dostopnih elektronskih komunikacijskih storitev, da se končnim uporabnikom invalidom zagotovi dostop do elektronskih komunikacijskih storitev, ki je enakovreden dostopu večine končnih uporabnikov, in možnost, da izbirajo med izvajalci in storitvami, ki so na voljo večini končnih uporabnikov (135. člen ZEKom-1).

Ministrstvo, pristojno za radijsko in telekomunikacijsko terminalsko opremo, s svojimi ukrepi spodbuja k zagotavljanju razpoložljivosti ustrezne terminalske opreme, ki končnim uporabnikom invalidom nudi potrebne storitve in funkcije. Ob sodelovanju ministrstva, pristojnega za medije, spodbuja ponudnike digitalne televizijske opreme in ponudnike digitalnih televizijskih storitev, da medsebojno sodelujejo pri zagotavljanju medobratovalnih televizijskih storitev za končne uporabnike invalide (135. člen ZEKom-1).

Za zagotavljanje storitev, tehničnih vmesnikov in omrežnih funkcij in kadar je to nujno potrebno za zagotovitev medsebojnega vzajemnega delovanja storitev in boljšo izbiro za uporabnike, Agencija in drugi pristojni državni organi spodbujajo uporabo standardov in specifikacij s seznama neobveznih standardov in specifikacij, ki ga sestavi Evropska komisija ter objavi v Uradnem listu EU. Zakon tudi določa, katere standarde in specifikacije uporabljati, dokler le-ti niso objavljeni, ter katere uporabljati, če evropski standardi in specifikacije ne obstajajo (202. člen ZEKom-1; uporaba standardov in specifikacij).

³⁹ Uradni list RS, št. 109/12, 110/13, 40/14 – ZIN-B in 54/14 – odl. US.

⁴⁰ Univerzalna storitev je najmanjši nabor storitev določene kakovosti, ki je dostopen vsem končnim uporabnikom v Republiki Sloveniji po dostopni ceni ne glede na njihovo geografsko lego (1. odstavek 115. člena ZEKom-1)

⁴¹ Uredba o ukrepih za končne uporabnike invalide (Uradni list RS, št. 109/12 in 110/13).

3.11. Zakon o digitalni radiodifuziji

Pokrivanje prebivalstva z nacionalnim programom ureja ZRTVS-1, ki določa, da mora nacionalni program preko prizemeljskega omrežja pokrivati ozemlje, kjer živi najmanj 90 odstotkov prebivalstva Republike Slovenije, oziroma 90 odstotkov ozemlja, kjer živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti, kadar gre za narodnostni program.

Način in pogoje pokrivanja prek prizemnega digitalnega oddajanja določa Zakon o digitalni radiodifuziji⁴² (v nadaljevanju: ZDRad). V skladu s 15. členom ZDRad, je RTV Slovenija pridobila radijske frekvence brez javnega razpisa za en multipleks z geografsko pokritostjo celotnega ozemlja Republike Slovenije, ki je namenjen javni radioteleviziji, v skladu z zakonom, ki ureja javno radiotelevizijo, za potrebe izvajanja javne službe in prenosu drugih programov posebnega pomena za Republiko Slovenijo v skladu z zakonom, ki ureja medije.

ZDRad v 33. členu (ukrepi pospeševanja razširjenosti digitalne radiodifuzije) določa, da ministrstvo, pristojno za elektronske komunikacije, za pospeševanje razširjenosti digitalne radiodifuzije podeljuje potrošniške spodbude, ki pa se financirajo izključno iz enkratnega zneska, ki ga za učinkovito rabo omejene naravne dobrine plačajo operaterji multipleksa za inovativne storitve ali mobilno televizijo. V skladu s 34. členom ZDRad (potrošniške spodbude) ministrstvo spodbuja razširjenost digitalne radiodifuzije v obliki potrošniških spodbud tako, da v okviru razpoložljivih sredstev socialno šibkejšim potrošnicam oziroma potrošnikom (v nadaljnjem besedilu: potrošniki) sofinancira nakup sprejemnikov za digitalno televizijo. Sprejemniki, ki jih sofinancira ministrstvo, morajo biti tehnološko nevtralni in uporabljati odprte standarde za interaktivnost.

ZDRad pri obveznosti ministrstva, pristojnega za elektronske komunikacije, glede izvajanja ukrepov za pospeševanje razširjenosti digitalne radiodifuzije in potrošniških spodbud ne določa, da mora oprema izpolnjevati tudi posebne tehnične in funkcionalne zahteve, da bi omogočila tudi spremljanje programskih vsebin, prilagojenih senzornim invalidom.

4. Postopek

Svet je na 30. redni seji dne 25. aprila 2014 sprejel mnenje⁴³ o dostopu senzornih invalidov do programskih vsebin RTV Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Mnenje), s katerim se je zavzel, da Republika Slovenija okrepi prizadevanja za enakopraven dostop senzornih invalidov do informacij in komunikacij, pri čemer je posebej izpostavil pomen enakopravnega dostopa do programskih vsebin.

Za ta namen je Svet pozval⁴⁴:

- Vlado, da

⁴² Uradni list RS, št. 102/07, 85/10, 47/12 in 109/12 – ZEKom-1.

⁴³ Mnenje Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije o dostopu senzornih invalidov do programskih vsebin Radiotelevizije Slovenija, št. SEK(14) 1 z dne 25. 4. 2014.

⁴⁴ Svet je Vladi Republike Slovenije, RTV Slovenija in Agenciji za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije poslal dopis št. 0011-6/2014/8 z dne 7. 5. 2014 s priloženim mnenjem.

- zagotovi usklajenost in izvajanje zakonodaje, ki ureja enakopraven dostop senzornih invalidov do informacij in komunikacij ter programskih vsebin;
- zagotovi sredstva v državnem proračunu za podporo pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj ustrezne tehnične infrastrukture, kot to določa zakonodaja;
- RTV Slovenija, da
 - pripravi strategijo in letne načrte za zagotavljanje uresničevanja zakonskih zahtev o dostopu senzornih invalidov do programskih vsebin;
 - sledi razvoju novih digitalnih tehnologij, ki senzornim invalidom omogočajo lažji dostop do programskih vsebin in prispevajo k zmanjševanju digitalne ločnice med prebivalci, ki imajo poln dostop do programskih vsebin, in senzornimi invalidi, ki nimajo zagotovljenega enakopravnega dostopa;
 - opredeli tehnične zahteve, ki jih bodo morali upoštevati operaterji in ponudniki storitev, ki distribuirajo programe RTV Slovenija;
- Agencijo, da:
 - se dejavno vključi v prizadevanja za zagotavljanje enakopravnega dostopa senzornih invalidov do informacij in komunikacij ter programskih vsebin;
 - da preuči regulativne vidike ter pripravi priporočila ali splošne akte ali izvede druge ustrezne regulativne ukrepe za zagotavljanje enakopravnega dostopa.

Svet od Vlade po več kot enem letu ni prejel nikakršnega odgovora.

Agencija je v odgovoru⁴⁵ Svetu zapisala, da v svojem programu dela in finančnem načrtu ne načrtuje aktivnosti na področju dostopnosti programskih vsebin, ker nima ne ureditvenih ne nadzornih pristojnosti, medtem ko je nadzor nad izvajanjem zakona, ki ureja delovanje RTV Slovenija, v pristojnosti Inšpektorata Republike Slovenije za kulturo in medije pri Ministrstvu za kulturo.

Programski odbor za invalidske vsebine pri Programskem svetu RTV Slovenija (v nadaljnjem besedilu: Programski odbor) je na 13. redni seji dne 5. junija 2014 sprejel sklepe, ki jih je posredoval Programskemu svetu RTV Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Programski svet) v obravnavo in sprejem. Ta je predlog obravnaval na 5. redni seji dne 7. julija 2014 in s sklepom št. 5 – 1 podprl mnenje Sveta:

- (a) programski svet sprejema mnenje Sveta, da mora Republika Slovenija okrepiti prizadevanja za enakopraven dostop senzornih invalidov do informacij in komunikacij, posebej še enakopraven dostop do programskih vsebin javne RTV, kar je pomembno tudi za vse več starejših državljanov, ki se srečujejo s pešanjem sluha in vida;
- (b) programski svet poziva Vlado, da zagotovi usklajenost zakonodaje, ki ureja enakopraven dostop senzornih invalidov do informacij in komunikacij, zlasti še programskih vsebin RTV Slovenija ter poskrbi za njeno izvajanje;
- (c) programski svet predlaga Vladi, da v državnem proračunu zagotovi znatna sredstva za podporo pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih tehnikah ter za razvoj ustrezne tehnične infrastrukture, kot to določa zakonodaja;

⁴⁵ Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije. Odgovor na mnenje SEK, št. 3816-14/5 z dne 8. 5. 2014.

- (d) programski svet zadolži vodstvo RTV Slovenija, da v najkrajšem času pripravi »strategijo enakopravnega dostopa do programov RTV Slovenija«, s čimer bo zagotovilo uresničevanje zakonskih zahtev o dostopu senzornih invalidov do programskih vsebin. Pri tem naj upošteva tudi v letnih načrtih načelo povečevanja obsega programskih vsebin v tehnikah, prilagojenih senzornim invalidom, kot tudi nadgradnjo tehnične platforme, ki bo omogočala uporabnikom ustrezen dostop in odpravljala digitalno ločnico;
- (e) programski svet zadolži vodstvo, da pripravi program aktivnosti za tehnološko nadgradnjo svojih sistemov, pri čemer naj prednost posveti predvsem čimprejšnji uvedbi sintetičnega bralca teksta;
- (f) programski svet zadolži vodstvo, da opredeli tudi tehnične zahteve, ki jih bodo morali upoštevati operaterji in ponudniki storitev, ki distribuirajo programe RTV Slovenija.

Svet je v Mnenju⁴⁶ opozoril tudi na nujnost sprememb ZASP z namenom udejanjanja pravice senzornih invalidov do enakopravnega dostopa do informacij in s tem tudi do programskih vsebin. Svoje mnenje je Svet podal tudi v javni obravnavi osnutka sprememb in dopolnitev Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (ZASP-G), kjer se je zavzel, da se brez plačila nadomestila omogoči predelavo slovenskih avdiovizualnih del. Predelavo brez plačila nadomestila je predlagal samo za slovenska avdiovizualna dela, medtem ko bi se morale z lastniki pravic tujih avdiovizualnih pravice urejati za vsak primer posebej, zaradi različne zakonodaje, ki v posamičnih državah ureja avtorske in sorodne pravice. Poenoten pristop bo morda mogoč šele po uveljavitvi in prenosu Marakeške pogodbe⁴⁷ v nacionalne zakonodaje.

Po enem letu je Svet pregledal uresničevanje predlogov iz mnenja. Problematiko zagotavljanja enakopravnega dostopa do programskih vsebin je ponovno obravnaval na 40., 42. in 43. redni seji Sveta dne 27. marca, 29. maja in 19. junija 2015. Na sejah so sodelovali tudi predstavniki Agencije, Ministrstva za kulturo, Ministrstva za izobraževanja znanost in šport, RTV Slovenija ter predstavnik Programskega odbora za invalidske vsebine pri Programskem Svetu RTV Slovenija.

Svet je mnenje o enakopravnem dostopu do programskih vsebin v Republiki Sloveniji pripravil na osnovi razprave, opravljenih razgovorov, informacij, pridobljenih na konferencah in sestankih, pregleda zakonodaje in pregleda stanja v drugih državah ter ugotovitev na tej osnovi.

⁴⁶ Mnenje Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije o dostopu senzornih invalidov do programskih vsebin Radiotelevizije Slovenija, št. SEK(14) 1 z dne 25. 4. 2014.

⁴⁷ Svetovna organizacija za intelektualno lastnino (WIPO), Svetovna zveza slepih in druge mednarodne invalidske organizacije so 27. 6. 2013 v Marakešu podpisale Marakeško pogodbo o spodbujanju dostopa do tiskanih del za slepe in slabovidne (angl. *Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works of Persons who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print Disabled*).

5. Dostopnost programov RTV Slovenija

5.1. Trenutno stanje

RTV Slovenija v okviru prizadevanj za večjo dostopnost državljanov do programskih vsebin izvaja:

- podnaslavljanje (angl. *closed captioning*): oddaje in filme za gluhe in naglušne gledalce podnaslavlja. Podnapisi so dostopni prek Teleteksta na straneh 771 in 772;
- tolmačenje v slovenski znakovni jezik: oddaje opremlja s tolmačem v slovenski znakovni jezik. Vsak dan s tolmačem opremi osrednji TV Dnevnik in Slovensko kroniko, ki ju lahko gluhi in naglušni gledalci sočasno spremljajo na tretjem programu ter prek portala MMC (angl. *live streaming*). S tolmačem v slovenski znakovni jezik opremlja tudi vrsto oddaj za otroke in mladino ter druge oddaje, ki so pomembne za informiranost gluhih in naglušnih gledalcev, kot so volilne oddaje, predstavitve političnih strank, državne proslave, nekatere prireditve in druge oddaje;
- zvočni opis za slepe in slabovidne: enkrat mesečno z zvočnim opisom opremi celovečerni film in na spletu objavlja nekatere oddaje drugih žanrov z zvočnim opisom, kot so dokumentarni filmi, otroške in mladinske nanizanke. Načrtuje zvočne opise risank;
- arhiv oddaj v tehnikah, prilagojenih senzornim invalidom: Vse oddaje, opremljene s tehnikami, dostopnimi gluhim in naglušnim ter slepim in slabovidnim, RTV Slovenija redno umešča v arhiv, dostopen preko spletne strani www.dostopno.si. Poleg arhiva oddaj se na omenjeni spletni strani redno objavljajo članki z invalidskimi tematikami ter zbirnik prispevkov z invalidskimi vsebinami.

Poleg teh prilagoditev RTV Slovenija pripravlja in predvaja tudi oddaje o invalidski problematiki:

- pripravlja dokumentarne filme na temo invalidske problematike (vsebina dokumentarnih oddaj se navezuje na teme, ki zadevajo vključevanje invalidov v družbo);
- predvaja tuje dokumentarne oddaje, ki zadevajo integracijo invalidov;
- pripravlja ciklične oddaje Prisluhnilimo tišini, ki je namenjena tako gluhim in naglušnim kakor tudi splošni slišišči populaciji, katero seznanja s težavami, dosežki in življenjem gluhih in naglušnih;
- v različnih izobraževalnih, informativnih, otroških in mladinskih ter kulturno-umetniških oddajah pripravlja vsebine, ki obravnavajo življenje in integracijo invalidov (oddaje Dobra ura, Dobro jutro, Tednik in številne druge); na Radiu Slovenija se prav tako posebna pozornost namenja invalidskim vsebinam; uredništvo športnega programa spremlja vse mednarodne tekme in poroča o dosežkih naših športnikov invalidov; aktualna invalidska problematika pa je del novic osrednjih informativnih oddaj ter drugih oddaj Radia Slovenija.

5.2. Načrti RTV Slovenija

Dodatne aktivnosti, ki jih RTV Slovenija načrtuje za zagotavljanje boljše dostopnosti programskih vsebin za invalide:

- digitalno podnaslavljanje (angl. *DVB subtitling*): uvesti namerava digitalno podnaslavljanje, ter z dodatkom signalizacije za gluhe in naglušne (angl. *for hearing*

impaired) olajšati in avtomatizirati obstoječe težavno in zamudno ročno preklapljanje med programi in posledično vnovično vključevanje podnapisov (CC) ter s tem omogočiti enakopravno in kontinuirano spremljanje vsebin, brez prekinjanja podnapisov;

- razširitev zvokovnega kanala: obstoječi zvokovni kanal namerava razširiti s pridruženim zvokovnim kanalom s signalizacijo “vidno oviran” (angl. *Visually impaired*);
- uvedba hibridne širokopasovne televizije (angl. *Hybrid broadband broadcast Television – HbbTV*): uvesti namerava hibridno širokopasovno televizijo, ki omogoča uporabo k radiodifuznemu kanalu pridruženega dodatnega internetnega kanala za dodatne signale in vsebine, ki jih lahko prebivalci enakopravno spremljajo, s čimer namerava omogočiti na enostaven način hkraten dostop do vsebin v tehnikah, prilagojenih senzornim invalidom;
- načrt implementacije sintetizatorja govora⁴⁸: med največjimi izzivi še naprej ostaja sinteza govora za potrebe RTV Slovenija, ki za slovenski jezik še ni razvit do te mere, da bi omogočal kakovostno spremljanje televizijskih programov po vzoru dobrih praks iz tujine.

Tehnična platforma RTV Slovenija bo na oddajni strani tvorila vse naštetе signale v skladu z veljavnimi mednarodnimi standardi. Možnost uporabe in dostopnost programskih vsebin pa bo odvisna na eni strani od prilagoditve programskih vsebin in na drugi strani od pravilnega prenosa ter sprejema in reprodukcije na digitalnih televizijskih aparatih, digitalnih sprejemnikih (angl. *Set-Top Box – STB*) in komunikatorjih, osebnih računalnikih ter mobilnih napravah.

Nujno potrebno pa bo zagotoviti njihov neokrnjen prenos ter pravilen sprejem in reprodukcijo na digitalnih televizijskih aparatih, digitalnih sprejemnikih in komunikatorjih ter mobilnih napravah.

5.3. Podatki o oddajah, prilagojenih invalidom, in gledanosti

Tabela 1: Programske vsebine RTV Slovenija, prilagojene senzornim invalidom.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Opombe za l. 2015
Število oddaj TV SLO, tolmačenih v znakovni jezik	444	519	550	613	616	620	Število prilagojenih oddaj bo odvisno od programske sheme in nepredvidenih oddaj.

⁴⁸ Sintetizator govora je pomemben za zagotavljanje dostopnosti do pisane besede v elektronski obliki slepim in slabovidnim, osebam z disleksijo in drugimi motnjami branja ter starejšim s pešanjem vida ter nekaterim drugim družbenim skupinam. Poleg dostopa do programskih vsebin, sinteza govora omogoča dostopnost tudi do vsebin na spletnih straneh javne uprave, kot npr. zakonodaja in predpisi, sklepi državnih organov, dostop do izobraževalnih in drugih pisanih gradiv, dostop do pomembnih informacij v zvezi z davki, zdravstvom, socialo, Na trgu se pojavlja zmeraj več “govorečih naprav”, ki prihajajo na slovenski trg z vgrajeno sintezo govora v tujih jezikih, ker kakovostne sinteze za slovenski jezik nimamo.

Število oddaj TV SLO, podnaslovljenih za gluhe	7.064	7.464	9.984	10.104	16.131	n.p.	V načrtu je enako število prilagojenih oddaj kot v letu 2014, izvedba bo odvisna od programske sheme in finančnih sredstev.
Število oddaj TV SLO, opremljenih z zvočnim opisom (avdiodeskripcijo)		2	3	2	16	20	
Število spletnih vsebin na strani RTV SLO, prilagojenih invalidom (podnaslovljene, tolmačene ali z zvočnim opisom opremljene video vsebine na spletu)	0	0	0	2.046	2.880	3.000	
Število avdiovizualnih del o invalidih, ki jih RTV SLO letno odkupi od neodvisnih producentov			2		4	4	Predviden odkup licenc – tujih in slovenskih.
Število oddaj TV SLO, ki nastajajo v sodelovanju z Zvezo društev gluhih in naglušnih SLO	20	20	20	20	20	20	
Število gledalcev na oddajo TV SLO, tolmačeno v znakovni jezik	9.600	11.500	8.800	8.300	12.055	n.p.	
Število gledalcev na oddajo TV SLO, podnaslovljeno za gluhe	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	
Število gledalcev na oddajo TV SLO, opremljeno z zvočnim opisom (avdiodeskripcijo)		16.700	21.300	12.500	8.708	n.p.	
Število obiskovalcev spletnih vsebin na strani RTV SLO, prilagojenih invalidom	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	

Vir: RTV Slovenija, 29. maj 2015.

6. Dostopnost programskih vsebin v Evropski uniji

Direktiva o avdiovizualnih medijskih storitvah⁴⁹ (v nadaljnjem besedilu: AVMSD) je krovna direktiva v Evropski uniji (v nadaljnjem besedilu: EU), ki pokriva vse storitve z avdiovizualno vsebino, ki se s pomočjo različnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij prenašajo preko meja⁵⁰.

Direktiva uvaja osnovna skupna pravila za vse avdiovizualne medijske storitve, tako za razširjanje televizijskih programov (tj. linearne avdiovizualne medijske storitve⁵¹) kakor za avdiovizualne medijske storitve na zahtevo (tj. nelinearne avdiovizualne medijske storitve⁵²), z namenom preprečitve izkrivljanja konkurence, izboljšanja pravne varnosti, pomoči pri dokončnem oblikovanju notranjega trga ter lažje vzpostavitve enotnega informacijskega prostora.

Direktiva je prvič enotno nasloвила vprašanje dostopnosti televizije v okviru zakonodaje EU. V recitalu 46 določa, da je pravica invalidov in starejših oseb do udeležbe v kulturnem in družbenem življenju neločljivo povezana z zagotavljanjem dostopnih avdiovizualnih medijskih storitev. Načini zagotavljanja dostopnosti bi morali med drugim vključevati znakovni jezik, podnaslavljanje, zvočne opise in preproste (lahko razumljive) menije. V skladu s tem v členu 7 določa: "Države članice spodbujajo ponudnike medijskih storitev pod njihovo pristojnostjo, da osebam z okvaro vida ali sluha postopoma zagotovijo dostop do njihovih storitev."

Zakonodaja, ki pokriva elektronske komunikacije v EU, je v zakonodajnem svežnju iz leta 2009 prinesla določene izboljšave za invalide pri dostopu elektronskih komunikacijskih produktov in storitev. Dostopnost do programskih vsebin je zajeta v dveh členih:

⁴⁹ Direktiva 2010/13/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 10. marca 2010 o usklajevanju nekaterih zakonov in drugih predpisov držav članic o opravljanju avdiovizualnih medijskih storitev, Ur. l. EU, št. L 95/1, 15. 4. 2010 (Direktiva o avdiovizualnih medijskih storitvah).

⁵⁰ V skladu z AVMSD "avdiovizualna medijska storitev" pomeni: (i) storitev, kakor je opredeljena v členih 56 in 57 Pogodbe o delovanju Evropske unije, ki sodi pod uredniško odgovornost ponudnika medijskih storitev in katere glavni namen je zagotavljanje programov za obveščanje, zabavo ali izobraževanje splošne javnosti po elektronskih komunikacijskih mrežah v smislu člena 2(a) Direktive 2002/21/ES. Tovrstna avdiovizualna medijska storitev je bodisi razširjanje televizijskih programov (tj. linearne avdiovizualne medijske storitve), bodisi avdiovizualna medijska storitev na zahtevo (tj. nelinearna avdiovizualna medijska storitev); (ii) avdiovizualno komercialno sporočilo.

⁵¹ Linearne avdiovizualne medijske storitve (tj. razširjanje televizijskih programov) je avdiovizualna medijska storitev, ki jo opravlja ponudnik medijskih storitev za sočasno gledanje programov na podlagi programskega sporeda (1. člen AVMSD).

⁵² Nelinearna avdiovizualna medijska storitev (tj. avdiovizualna medijska storitev na zahtevo), je avdiovizualna medijska storitev, ki jo opravlja ponudnik medijskih storitev za gledanje programov v trenutku, ki izbere uporabnik in na svojo osebno zahtevo na podlagi kataloga programov, ki ga izbere ponudnik medijskih storitev. (1. člen AVMSD).

- Prvi odstavek člena 31 spremenjene Direktive o univerzalnih storitvah⁵³ določa: “Države članice lahko naložijo podjetjem, ki so v njihovi pristojnosti in zagotavljajo elektronska komunikacijska omrežja, ki se uporabljajo za distribucijo radijskih ali televizijskih radiodifuznih programov v javnosti, razumne obveznosti prenosa posebnih radijskih in televizijskih radiodifuznih programov in dopolnilnih storitev, zlasti za zagotovitev ustreznega dostopa končnim uporabnikom invalidom, kadar pomembno število končnih uporabnikov takih omrežij le te uporablja kot svoje glavno sredstvo za sprejem radijskih in televizijskih radiodifuznih programov. Takšne obveznosti se naložijo samo, če so potrebne za izpolnitev ciljev v splošnem interesu, kot jih jasno opredeli vsaka država članica, morajo pa biti sorazmerne in pregledne.”
- Prvi odstavek člena 18 Okvirne direktive⁵⁴ je dopoljen z novo točko c), ki državam članicam nalaga, da morajo, zato da bi okrepile prost pretok informacij, pluralnost medijev in kulturno raznolikost, spodbujati “ponudnike digitalnih televizijskih storitev in digitalne televizijske opreme, da sodelujejo pri zagotavljanju medobratovalnih televizijskih storitev za končne uporabnike invalide.”

Določbe Okvirne direktive je povzel ZEKom-1 in smo jih že predstavili. Določbe Direktive o univerzalni storitvi pa so zajete v ZMed, in sicer v 10. oddelku, ki ureja upravljanje s tehnično infrastrukturo, v 112. členu. ZMed pa ni bil dopoljen povsem v skladu z določbami Direktive o univerzalni storitvi, zato to področje zahteva posebno obravnavo, da se ugotovi skladnost ZMed z evropskim pravnim redom ter ali ZMed dovolj upošteva in ščiti pravice končnih uporabnikov invalidov.

EU je januarja 2011 ratificirala Konvencijo o pravicah invalidov, ki vključuje pravico do dostopa do televizijskih programov v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa, s čimer se je pomen enakopravne dostopnosti do programskih vsebin v EU še okrepil.

Implementacija člena 7 Direktiva o avdiovizualnih medijskih storitvah razkrije različno prakso v državah članicah EU⁵⁵. Opazen je velik razkorak med državami članicami, a hkrati se dostopnost hitro izboljšuje. V vse več državah članicah dostopnost do programskih vsebin zagotavljajo tudi zasebni ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev.

⁵³ Direktiva 2009/136/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009 o spremembah Direktive 2002/22/ES o univerzalnih storitvah in pravicah uporabnikov v zvezi z elektronskimi komunikacijskimi omrežji in storitvami, Direktive 2002/58/ES o obdelavi osebnih podatkov in varstvu zasebnosti na področju elektronskih komunikacij in Uredbe (ES) št. 2006/2004 o sodelovanju med nacionalnimi organi, odgovornimi za izvrševanje zakonodaje o varstvu potrošnikov, Ur. l. EU, št. L337/11, 18. 12. 2009.

⁵⁴ Direktiva 2009/140/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009 o spremembi direktiv 2002/21/ES o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve, 2002/19/ES o dostopu do elektronskih komunikacijskih omrežij in pripadajočih naprav ter o njihovem medomrežnem povezovanju in 2002/20/ES o odobritvi elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev, Ur. l. EU, št. L337/37, 18. 12. 2009, in sprememba Ur. l. EU, št. L 241, 10. 9. 2013.

⁵⁵ Table prenosa člena 7 Direktive 2010/13/EU (zahteve za dostopnost), Pridobljeno 6. 7. 2015 iz <https://ec.europa.eu/digital-agenda/sites/digital-agenda/files/35_table_2.pdf>.

7. Ugotovitve Sveta

7.1. Normativne podlage

Svet uvodoma ugotavlja, da je Slovenija v skladu z Ustavo pravna in socialna država, v kateri so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na osebne okoliščine, in enakost pred zakonom. Vsem je zagotovljena svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja. To pomeni, da je invalidom ustavno zagotovljen enakopraven dostop do informacij in programskih vsebin.

Z ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov se je Slovenija zavezala, da bo zagotovila in spodbujala polno uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse invalide brez kakršnekoli diskriminacije zaradi invalidnosti ter da bo sprejela ustrezne zakonodajne in druge ukrepe za uresničevanje pravic, ki jih priznava konvencija. Za spodbujanje enakosti in odpravo diskriminacije bo sprejela vse ustrezne ukrepe za zagotovitev primernih prilagoditev.

Slovenija se je zavezala, da bo sprejela ustrezne ukrepe in izvedla vse potrebne prilagoditve, s katerimi bo invalidom zagotovila, da imajo enako kot ostali državljani dostop do informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami ter sistemi, vključno z internetom, kar vključuje tudi dostop do programskih vsebin.

Ob tem se je zavezala, da bo za odpravo diskriminacije in spodbujanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin invalidom zagotovila programske vsebine, namenjene javnosti, v njim dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti, pravočasno in brez dodatnih stroškov. Spodbujala bo javne in zasebne subjekte, ki ponujajo programske vsebine, namenjene javnosti, tudi po internetu, da zagotavljajo programske vsebine in storitve v oblikah zapisa, ki so invalidom dostopne in prijazne.

Poleg splošnega protidiskriminacijskega zakona – ZUNEO, ki ureja uresničevanje načela enakega obravnavanja, je Republika Slovenija na sistemski ravni izvedbo ukrepov določila z zakonom, ki ureja izenačevanje možnosti invalidov – ZIMI. Slednji kot skrajni rok za izvedbo prilagoditev določa 11. december 2015. Izvedba ukrepov je opredeljena v nacionalnih programih za izboljšanje dostopnosti, ki imajo podlago v sistemskem zakonu, ter v področni zakonodaji, ki ureja RTV Slovenija in medije. Določeni vidiki so urejeni tudi v zakonodaji, ki ureja elektronske komunikacije, digitalno radiodifuzijo ter avtorske in sorodne pravice.

ZIMI določa, da za uresničevanje pravic invalidov veljajo tudi nediskriminacijske določbe in določbe, ki zagotavljajo izenačevanje možnosti po drugih predpisih. Ne glede na določbe drugih zakonov, se uporabljajo določbe ZIMI, če so za invalide ugodnejše.

Povzetek ugotovitev:

- invalidi imajo ustavno zagotovljen enakopraven dostop do programskih vsebin;
- Republika Slovenija se je z ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov zavezala, da bo invalidom zagotovila enakopraven dostop do programskih vsebin ter sprejela ustrezne ukrepe in izvedla vse potrebne prilagoditve;
- zakonodaja določa izvedbo ukrepov in prilagoditev;

- kot skrajni rok za izvedbo prilagoditev je zakonsko določen 11. december 2015.

ZIMI kot sistemski zakon je temeljni zakon, ki določa izenačevanje možnosti invalidov tudi na področju dostopnosti do programskih vsebin. ZAvMS programske vsebine določa kot avdiovizualne medijske storitve. ZIMI v 8. členu prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti pri dostopnosti do storitev, ki so na voljo javnosti. V 14. členu nato še dodatno prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti pri dostopu do informacij, namenjenih javnosti.

Dostopnost programskih vsebin javne radiotelevizije dodatno določa ZRTVS-1. RTV Slovenija v okviru svoje javne službe posebno pozornost posveča dostopnosti in razširjanju programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah. Za razširjanje oziroma predvajanje in arhiviranje prilagojenih programskih vsebin uvaja nove tehnologije, da omogoči dostop čim širšemu krogu invalidov. Uresničevanje razširjanja programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, spremlja Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide, ki ga imenuje Programski svet RTV Slovenija. Ker ZIMI določa cilje dostopnosti programskih vsebin, lahko Programski odbor preverja tudi uresničevanje razširjanja programskih vsebin glede na zakonsko določene cilje. Podobno bi lahko preverjal uresničevanje drugih ciljev, ki bi jih določili pristojni državni organi ali h katerim bi se zavezala RTV Slovenija. Programski odbor lahko daje pobude in predloge organom RTV Slovenija tudi glede ukrepov za doseganje zakonskih ali drugih ciljev dostopnosti, ki so jih ti dolžni obravnavati in se do njih opredeliti. Vse podatke za namen spremljanja uresničevanja razširjanja programskih vsebin je Programskemu odboru dolžna zagotoviti RTV Slovenija.

Za komercialne televizijske organizacije dostopnost programskih vsebin dodatno določa ZMed, ki podpira ustvarjanje in razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa ter razvoj ustrezne tehnične infrastrukture. Sredstva za uresničevanje tega javnega interesa država zagotavlja v državnem proračunu in se dodelijo na letnem javnem razpisu, za katerega Vlada določi pogoje, merila in postopek izvedbe.

ZAvMS določa, da država v skladu z zakonom, ki ureja medije, spodbuja ponudnike, da osebam z okvaro vida ali sluha postopoma zagotovijo dostop do njihovih storitev.

Sistemski zakon pri nalaganju obveznosti zagotavljanja dostopnosti do programskih vsebin za invalide ne ločuje med javnimi in zasebnimi organizacijami. Ker je ZIMI kot sistemski zakon v tem primeru za invalide ugodnejši, se pri odpravljanju diskriminacije in zagotavljanju enakopravne dostopnosti do programskih vsebin uporablja ZIMI, ne glede na določbe medijskih zakonov.

Vse televizijske organizacije so dolžne zagotoviti, da so programske vsebine, ki jih razširjajo prek televizijskih programov, dostopne senzornim invalidom. Za uresničevanje zakonskih zahtev bi vse potrebne prilagoditve morale izvesti do decembra 2015.

Država lahko uresničevanje javnega interesa pri zagotavljanju dostopnosti programskih vsebin dodatno spodbuja. Po informacijah, s katerimi razpolaga Svet, je ministrstvo, pristojno za medije, za ta namen prek javnih razpisov za sofinanciranje ustvarjanja programskih vsebin in razvoja tehnične infrastrukture v zadnjih letih razdelilo bistveno premalo denarja, da bi lahko dosegli večji napredek pri odpravljanju diskriminacije in zagotavljanju enakopravne dostopnosti do programskih vsebin za senzorne invalide in

druge osebe, ki potrebujejo prilagoditve. Zaradi tega je Svet v svojem Mnenju že lani pozval Vlado, da zagotovi znatnejša sredstva v državnem proračunu za podporo pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa, ter za podporo pri razvoju ustrezne tehnične infrastrukture.

Povzetek ugotovitev:

- zakonske zahteve glede preprečevanja diskriminacije in zagotavljanja enakopravne dostopnosti do programskih vsebin veljajo za javne in zasebne ponudnike avdiovizualnih medijskih storitev;
- zagotavljanje dostopnosti do programskih vsebin RTV Slovenija dodatno ureja ZRTVS-1;
- za ostale javne in zasebne izdajatelje televizijskih programov oziroma ponudnike avdiovizualnih medijskih storitev dostopnost do programskih vsebin ureja ZMed;
- Republika Slovenija finančno spodbuja ustvarjanje in razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa, ter razvoj ustrezne tehnične infrastrukture, za sofinanciranje uresničevanja tega javnega interesa pa zagotavlja dodatna sredstva v državnem proračunu;
- sredstva v državnem proračunu so v zadnjih letih bistveno prenizka, da bi lahko dosegli večji napredek pri odpravljanju diskriminacije in zagotavljanju enakopravne dostopnosti do programskih vsebin;
- Svet je že lani pozval Vlado, da v državnem proračunu zagotovi znatno več sredstev za spodbujanje ustvarjanja in razširjanja programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa, ter razvoj ustrezne tehnične infrastrukture.

Svet ob tem opozarja, da bi Vlada in ministrstvo, pristojno za avdiovizualne medijske storitve, morala nujno pristopiti k dopolnitvam in spremembam vseh treh zakonov, ki urejajo programske vsebine (tj. ZRTVS-1, ZMed in ZAvMS). Potrebne so celovitejše spremembe zakonodaje, h katerim je treba pristopiti sistemsko – s hkratno spremembo vseh treh zakonov.

Sistemska zakonodaja ne ločuje med obveznostmi javnih in zasebnih izdajateljev televizijskih programov oziroma ponudnikov avdiovizualnih medijskih storitev. Zato bi obveznost zagotavljanja dostopnosti do programskih vsebin lahko naložili tudi tujim izdajateljem oziroma ponudnikom, ki programske vsebine razširjajo v EU in je njihov povprečni delež gledalcev večinsko v drugi državi ali državah članicah EU.

Poleg programskih vsebin, za katere zakonodaja že danes določa polno dostopnost tako za javne kot komercialne televizijske organizacije, bi zakonodaja morala določiti postopek izbora dodatnih programskih vsebin, za katere bi veljala obveznost odpravljanja diskriminacije in zagotavljanja enakopravne dostopnosti za senzorne invalide v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah.

Zakonodaja bi morala določiti kriterije za naložitev obveznosti zagotavljanja dostopnosti za ostale programske vsebine. Kriterij za naložitev obveznosti bi lahko določila kot povprečno število gledalcev ali gledanost televizijskega programa oziroma delež gledalcev v določenem časovnem obdobju. RTV Slovenija mora dostopnost programskih vsebin zagotavljati za vse svoje televizijske programe, za ostale televizijske programe, ki bi bili dolžni zagotavljati dostopnost ostalih programskih vsebin, za katere zakonodaja še

ne določa splošne dostopnosti, pa bi delež gledalcev določili tako, da bi bili vsi najpopularnejši televizijski programi, ki programske vsebine razširjajo v Sloveniji, obvezani izvajati ukrepe za odpravljanje diskriminacije in zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin.

Cilje dostopnosti, ki bi jih morali dosegati posamezni televizijski programi, bi določili kot delež vseh programskih vsebin posameznega programa. Zakonodaja za programske vsebine lahko določi izjeme, za katere dostopnosti ni treba zagotavljati in so posledično izvzete iz izračunov deležev dostopnih programskih vsebin. Osnovni cilji dostopnosti so lahko enaki za vse televizijske programe, RTV Slovenija pa se lahko prostovoljno zaveže k doseganju ambicioznejših ciljev.

Neizpolnjevanje zakonskih obveznosti glede dostopnosti programskih vsebin kaže na neučinkovit nadzor. Upravni in inšpekcijski nadzor sedaj izvaja ministrstvo, pristojno za avdiovizualne medijske storitve. Po mnenju Sveta nadzor nad izvajanjem zakonodaje v zvezi z zagotavljanjem dostopnosti programskih vsebin ni ustrezno urejen. Po mnenju Sveta bi bilo treba nadzorne pristojnosti prenesti na Agencijo vsaj glede izvajanja zakonov, ki urejata medije in avdiovizualne medijske storitve. Na Agencijo pa bi bilo smiselno prenesti tudi nadzorne pristojnosti glede izvajanja zakona, ki ureja RTV Slovenija, v delu, ki določa dostopnost do programskih vsebin. Glede prenosa ostalih nadzornih pristojnosti se Svet ne opredeljuje.

Povzetek ugotovitev:

- potrebne so spremembe in dopolnitve zakonodaje, ki ureja programske vsebine, ter uskladitev s sistemskim zakonom o izenačevanje možnosti invalidov, skladno z ugotovitvami Sveta (med drugim glede določitve programskih vsebin, za katere se zagotavlja dostopnost; kriterijev za naložitev obveznosti posameznim televizijskim programom; ciljev dostopnosti; izjem, za katere ni treba zagotavljati dostopnosti idr.);
- obveznost zagotavljanja dostopnosti do programskih vsebin se lahko naloži tudi tujim organizacijam, ki programske vsebine razširjajo v EU;
- nadzor, ki ga izvaja ministrstvo, pristojno za avdiovizualne medijske storitve, bi bilo smiselno prenesti na Agencijo.

Medobratovalnost televizijskih storitev za končne uporabnike invalide in razpoložljivost primerne terminalske opreme določa ZEKom-1. Glede digitalne radiodifuzije določene ukrepe ureja tudi ZDRad.

V skladu z ZEKom-1 lahko Vlada z uredbo določi tehnične in funkcionalne zahteve, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci javno dostopnih elektronskih komunikacijskih storitev, da se končnim uporabnikom invalidom zagotovi dostop do elektronskih komunikacijskih storitev, ki je enakovreden dostopu večine končnih uporabnikov, in možnost, da izbirajo med izvajalci in storitvami, ki so na voljo večini končnih uporabnikov.

Ministrstvo, pristojno za radijsko in telekomunikacijsko terminalsko opremo, lahko s svojimi ukrepi spodbuja k zagotavljanju razpoložljivosti ustrezne terminalske opreme, namenjene končnim uporabnikom invalidom. Ob sodelovanju z ministrstvom, pristojnim za medije, lahko spodbuja ponudnike digitalne televizijske opreme in ponudnike digitalnih televizijskih storitev, da medsebojno sodelujejo pri zagotavljanju medobratovalnih televizijskih storitev za končne uporabnike invalide. Po ugotovitvah Sveta ministrstvo, pristojno za radijsko in telekomunikacijsko terminalsko opremo, doslej ni pristopilo k izvajanju ukrepov za spodbujanje zagotavljanja razpoložljivosti ustrezne

terminalske opreme, niti ni pristopilo k spodbujanju medsebojnega sodelovanja ponudnikov digitalne televizijske opreme in ponudnikov digitalnih televizijskih storitev pri zagotavljanju medobratovalnih televizijskih storitev za končne uporabnike invalide.

Za zagotavljanje storitev, tehničnih vmesnikov in omrežnih funkcij in kadar je to nujno potrebno za zagotovitev medsebojnega vzajemnega delovanja storitev in boljšo izbiro za uporabnike, Agencija in drugi pristojni državni organi spodbujajo uporabo standardov in specifikacij v skladu z ZEKom-1.

Svet je v lanskem Mnenju pozval Agencijo, da se dejavno vključi v prizadevanja za zagotavljanje enakopravnega dostopa senzornih invalidov do informacij in komunikacij ter programskih vsebin in da preuči regulativne vidike ter pripravi priporočila ali splošne akte ali izvede druge ustrezne regulativne ukrepe za zagotavljanje enakopravne dostopnosti. Agencija je Svetu odgovorila, da za to nima ne ureditvenih ne nadzornih pristojnosti in da v svojem programu dela in finančnem načrtu ne načrtuje aktivnosti na področju dostopnosti do programskih vsebin. Stališče Agencije ni skladno z določbami ZEKom-1.

ZDRad pri obveznosti ministrstva, pristojnega za elektronske komunikacije, glede izvajanja ukrepov za pospeševanje razširjenosti digitalne radiodifuzije in potrošniških spodbud ne določa, da mora oprema izpolnjevati posebne tehnične in funkcionalne zahteve, da bi omogočila tudi spremljanje programskih vsebin, prilagojenih senzornim invalidom.

Svet ugotavlja, da niti Vlada in ministrstva niti Agencija svojih zakonskih obveznosti iz ZEKom-1 doslej niso izvajali. Po mnenju Sveta bi pristojni državni organi svoje pristojnosti morali izvajati proaktivno. ZIMI namreč določa, da morajo biti prilagoditve za dostopnost zakonsko opredeljenih programskih vsebin izvedene do decembra 2015. Četudi prilagoditve morda niso potrebne, bi pristojni državni organi morali izvesti vse potrebne postopke, v katerih bi to ugotovili.

Povzetek ugotovitev:

- Vlada lahko določi tehnične in funkcionalne zahteve, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci javno dostopnih elektronskih komunikacijskih storitev, da se končnim uporabnikom invalidom zagotovi enakovreden dostop do elektronskih komunikacijskih storitev;
- ministrstvo, pristojno za radijsko in telekomunikacijsko terminalsko opremo, s svojimi ukrepi spodbuja k zagotavljanju razpoložljivosti ustrezne terminalske opreme;
- ministrstvo, pristojno za radijsko in telekomunikacijsko terminalsko opremo, ob sodelovanju ministrstva, pristojnega za medije, spodbuja ponudnike digitalne televizijske opreme in ponudnike digitalnih televizijskih storitev, da medsebojno sodelujejo pri zagotavljanju medobratovalnih televizijskih storitev za končne uporabnike invalide;
- Agencija in drugi pristojni državni organi spodbujajo uporabo standardov in specifikacij v skladu z ZEKom-1 za zagotavljanje storitev, tehničnih vmesnikov in omrežnih funkcij in kadar je to nujno potrebno za zagotovitev medsebojnega vzajemnega delovanja storitev in boljšo izbiro za uporabnike invalide;
- pristojni državni organi, predvsem ministrstva in Agencija, svojih zakonskih obveznosti iz ZEKom-1 glede zagotavljanja enakovrednega dostopa uporabnikov invalidov do programskih vsebin doslej niso izvajali.

Svet je v Mnenju⁵⁶ opozoril na nujnost sprememb zakonodaje o avtorskih in sorodnih pravicah z namenom udejanjanja pravice senzornih invalidov do enakopravne dostopnosti do informacij in programskih vsebin. Svoje mnenje je Svet podal tudi v javni obravnavi osnutka predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah⁵⁷ (ZASP-G), kjer se je zavzel, da se brez plačila nadomestila omogoči predelavo slovenskih avdiovizualnih del. Pri pripravi mnenja je Svet sodeloval z drugimi organizacijami, s katerimi se je posvetoval in usklajeval. Posebej je opozoril na neprimerno rabo terminologije, povezane z invalidi. Ob tem izpostavlja, da naj se ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, glede terminologije, povezane z invalidi, uskladi z ministrstvom, pristojnim za socialno varstvo, ter z Nacionalnim svetom invalidskih organizacij Slovenije.

Obstoječi ZASP⁵⁸ določa, da je brez prenosa ustrezne materialne avtorske pravice, vendar ob plačilu primerne nadomestila, v korist invalidov dopustno reproduciranje in distribuiranje dela, če to delo ni na voljo v zahtevani obliki in je uporaba neposredno povezana z invalidnostjo teh oseb, omejena na njen obseg ter ni namenjena doseganju neposredne ali posredne gospodarske koristi.

Vključitev izjeme za invalide med prosto uporabo omogoča uporabo avtorskih del brez obveznosti plačila nadomestila, kar zagotavlja večjo dostopnost avtorskih del v oblikah, prilagojenih senzornim invalidom, s čimer se poveča njihova možnost za enakopravnejše udejstvovanje v družbi. Branje del in uživanje drugih vsebin namreč ni namenjeno le zabavi, ampak predvsem informiranju, izobraževanju in napredovanju v družbi. Tovrstne spremembe zakonodaje o avtorskih in sorodnih pravicah prispevajo k odpravljanju diskriminacije in zmanjševanju izključenosti invalidov iz družbe.

Osnutek novele ZASP-G pa ni prinesel sprememb, kot jih določa Marakeška pogodba⁵⁹ in so pomembne za izboljšanje dostopnosti senzornih invalidov, starejših in drugih oseb, ki potrebujejo prilagoditve v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah.

Svet se zavzema za spremembe ZASP, ki bodo v skladu z Marakeško pogodbo senzornim invalidom omogočile enakopravnejši dostop do informacij in programskih vsebin. Skladno s tem se najprej zavzema, da obstoječo izjemo, dovoljeno za senzorne invalide, ki je omejena na dejanji reproduciranja in distribuiranja, razširi na dejanja pravice dajanja na voljo javnosti in pravice javnega izvajanja. Smiselno pa bi bilo dovoliti tudi predelavo del v korist senzornim invalidom, saj bi jim bil s tem na primer omogočen dostop do slikovnega materiala. Pravico dajanja na voljo javnosti je potrebno vključiti na podlagi Marakeške pogodbe, medtem ko je vključitev pravice javnega izvajanja izbirna. Nekateri

⁵⁶ Mnenje Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije o dostopu senzornih invalidov do programskih vsebin Radiotelevizije Slovenija, št. SEK(14) 1 z dne 25. 4. 2014.

⁵⁷ Svet za elektronske komunikacije Republike Slovenije. Pripombe na predlog novele ZASP-G, št. 0131-2/2015/3 z dne 17. 3. 2015.

⁵⁸ Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/08 in 110/13.

⁵⁹ Svetovna organizacija za intelektualno lastnino (WIPO), Svetovna zveza slepih in druge mednarodne invalidske organizacije so 27. 6. 2013 v Marakešu podpisale Marakeško pogodbo o spodbujanju dostopa do tiskanih del za slepe in slabovidne (angl. *Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works of Persons who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print Disabled*).

države članice EU so te izjeme že vključile, nekatere med njimi celo zelo široke izjeme pravice priobčitve javnosti.

Svet opozarja tudi na previdnost glede rabe pojma neposredne ali posredne gospodarske koristi. Tako ZASP kot osnutek novele ZASP določata, da uporaba del v korist senzornim invalidom ne sme biti namenjena doseganju neposredne ali posredne gospodarske koristi. Ta pojem pa je lahko preširok in vključuje dejavnosti, ki jih zakonodajalec ni nameraval vključiti, zato bi bilo smiselno pojem bodisi zožiti bodisi neposredno ali posredno gospodarsko korist podrobneje opisati.

Svet meni, da bi ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, zaradi lažjega izvajanja systemskega zakona o izenačevanju možnosti invalidov, moralo čim prej pristopiti k spremembam in dopolnitvam zakonodaje o avtorskih in sorodnih pravicah. Ob tem bi zakonodajo moralo uskladiti z določbami Marakeške pogodbe, kot so to storile nekatere druge države članice EU še pred njeno ratifikacijo. Prizadevati bi si moralo tudi za ureditev čezmejne izmenjave del v dostopnih formatih. Po mnenju Sveta bi bilo to smiselno storiti že z novelo ZASP-G.

Povzetek ugotovitev:

- trenutna zakonodaja o avtorskih in sorodnih pravicah predstavlja oviro za odpravljanje diskriminacije in zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin in avdiovizualnih medijskih storitev, tudi predlog sprememb in dopolnitev, ki je bil v javni obravnavi, ne prinaša bistvenih sprememb;
- zakonodajo o avtorskih in sorodnih pravicah je nujno treba prilagoditi, da bi zagotovili odpravljanje diskriminacije in enakopravnost pri dostopnosti do programskih vsebin in avdiovizualnih medijskih storitev za senzorne invalide, pa tudi starejše in druge osebe, ki potrebujejo prilagoditve v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah;
- zakonodajo o avtorskih in sorodnih pravicah bi bilo smiselno uskladiti z določili Marakeške pogodbe, predvsem pa razširiti izjeme v korist senzornih invalidov iz obstoječih pravic distribuiranja in reproduciranja na pravice priobčitve javnosti, dajanja na voljo javnosti in predelave;
- ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, bi moralo čim prej pristopiti k spremembam in dopolnitvam zakonodaje o avtorskih in sorodnih pravicah, ki bi omogočile lažje izvajanje systemskega zakona o izenačevanju možnosti invalidov in s katerimi bi v zakonodajo prenesli določbe Marakeške pogodbe, ob čemer bi si morali prizadevati tudi za ureditev čezmejne izmenjave del v dostopnih formatih;
- pri terminologiji glede invalidov naj se ministrstvo posvetuje z ministrstvom, pristojnim za socialno varstvo, ter z Nacionalnim svetom invalidskih organizacij Slovenije.

7.2. Nacionalni programi za izboljšanje dostopnosti

Vlada je leta 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti, v okviru katerih je določila ukrepe za zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne:

- branje podnapisov in opisno spremljanje dokumentarnih, znanstvenih, potopisnih oddaj in filmov za slepe in slabovidne;
- znakovni jezik za gluhe ter podnaslavljanje za gluhe in naglušne osebe.

Predvidena je bila tudi uvedba nacionalnega programa na ločenih kanalih s prilagoditvami za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne uporabnike, čemur pa nekateri invalidi nasprotujejo. Nacionalne usmeritve niso ločevale med zavezami javne in komercialnih televizij.

Vlada je v Nacionalnih usmeritvah za izboljšanje dostopnosti kot skrajni rok za zagotovitev dostopnosti programskih vsebin v prilagojenih oblikah določila 31. december 2015. Prav tako je določila, da se finančna sredstva za izvedbo prilagoditev zagotovijo v proračunu Republike Slovenije, proračunih lokalnih skupnosti ter iz domačih in evropskih razpisov.

Vlada je leta 2007 sprejela prvi Akcijski program za invalide za obdobje od leta 2007 do 2013, ki je šel korak dlje in določil:

- uporabo slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter
- zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe.

Prilagoditve za senzorne invalide je predvidel vsaj pri dnevno informativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah. Enaki ukrepi so bili določeni v naslednjem Akcijskem programu za invalide za obdobje od leta 2014 do 2021.

Akcijski program je že leta 2007 med ukrepi določil uvedbo branja podnapisov za slepe in slabovidne. Ta ukrep se lahko izvaja z ustnim branjem podnapisov ali s tehnologijami sinteze govora.

ZIMI kot sistemski zakon določa, da je prilagoditve treba izvesti v roku petih let od njegove uveljavitve. Skladno s tem bi do decembra 2015 morala biti uvedena sinteza govora za branje podnapisov, če pa ne bo uvedena, bi morali do takrat zagotoviti vsaj ustno branje podnapisov.

Svet ugotavlja, da prilagoditve v zakonsko določenem roku ne bodo izvedene. Ob tem izpostavlja pomanjkljiv nadzor nad izvajanjem Akcijskega programa za invalide ter odgovornost Vlade in ministrstva, pristojnega za programske vsebine, ki sta zakonsko pristojna za spodbujanje in ustvarjanje enakih možnosti za invalide ter preprečevanje diskriminacije invalidov na tem področju.

Po mnenju Sveta bi v Akcijskem programu za invalide za področje dostopnosti programskih vsebin obstoječe ukrepe morali posodobiti. Ukrepe, ki so mišljeni kot vrsta prilagoditve, bi morali tudi podrobneje opredeliti in zanje določiti merljive cilje. Prav tako bi morali okrepiti nadzor nad izvajanjem ukrepov.

S prenosom nadzornih pristojnosti na Agencijo glede izvajanja zakonov, ki urejajo programske vsebine, bi podatke o izpolnjevanju ukrepov zbirala in za namen poročanja zagotavljala Agencija. Ob tem bi morali zagotoviti tudi pregledno poročanje o izpolnjevanju ukrepov za zagotavljanje dostopnosti ter doseganje ciljev.

Povzetek ugotovitev:

- do decembra 2015 bi morala biti zagotovljena splošna dostopnost dnevno informativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddaj z uporabo slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter branjem podnapisov in opisovanjem dogajanja na zaslonu za slepe;
- do decembra 2015 bi moral biti uveden nacionalni program na ločenih kanalih s prilagoditvami za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne uporabnike, čemur pa nekateri invalidi nasprotujejo;

- dostopnost programskih vsebin za senzorne invalide ostaja zelo nizka in zakonsko določeni cilji, ki bi jih izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev morali izpolniti do decembra 2015, v zakonskem roku ne bodo izpolnjeni;
- nadzor nad izvajanjem ZIMI in ukrepov Akcijskega programa za invalide za izboljšanje dostopnosti programskih vsebin je neustrezen, za kar sta odgovorna Vlada in ministrstvo, pristojno za programske vsebine;
- ukrepe za izboljšanje dostopnosti programskih vsebin bi morali prenoviti, podrobneje opredeliti in določiti merljive cilje, kot predlaga Svet v svojih ugotovitvah;
- izboljšati bi morali nadzor nad izvajanjem ZIMI, Akcijskega programa za invalide in področnih zakonov ter zagotoviti preglednejše poročanje o izvajanju ukrepov.

7.3. Evalvacija zakona o izenačevanju možnosti invalidov

Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča je februarja 2013 izdal poročilo o evalvaciji zakona o izenačevanju možnosti invalidov⁶⁰.

Poročilo izpostavlja, da je dostopnost programskih vsebin, ki so na voljo po televiziji, še vedno odvisna od vrste invalidnosti. Senzorni invalidi so v najbolj deprivilegiranem položaju v primerjavi z drugimi invalidi in s splošno populacijo. Zaradi neizvedenih prilagoditev zanje pa je kršena zakonodaja o izenačevanju možnosti invalidov.

Informacijska in komunikacijska tehnologija sicer čedalje bolj izenačuje dostop do informacij, ki so dostopne zlasti prek spleta, kjer senzorni invalidi do nekaterih informacij in publikacij lahko dostopajo v njim prilagojenih tehnikah (v brajici, zvočni tehniki, povečanem črnem tisku in računalniškem zapisu). Enako velja za časopise, dostopne prek spleta (poslušanje časopisov v zvočni tehniki, možnost povečave tiska, elektronski zapis). Glavni problem je visoka cena opreme, ki je za invalide brez subvencioniranja ali ugodnih virov financiranja pogosto nedostopna.

Programske vsebine, dostopne prek televizijskih programov, so še zmeraj v glavnem nedostopne.

Slepi in slabovidni navajajo, da programske vsebine na televizijskih programih še zmeraj niso primerno prilagojene (npr. ne morejo spremljati informativnih oddaj po televiziji oziroma ostanejo brez celostne informacije: nastop tuje govoreče osebe je preveden s podnapisi; enako je pri dokumentarnih oddajah). Filmi niso opremljeni z zvočnimi opisi za slepe in slabovidne ipd.

Gluhi in naglušni so še bolj kritični glede nedostopnosti programskih vsebin na televizijskih programih. TV Dnevnik s tolmačem je dostopen le na tretjem programu RTV Slovenija (vendar če ob istem času poteka seja Državnega zbora, dnevnik odpade), tolmačen je še Tednik in določene oddaje ob ponovitvah. Možnost spremljanja podnapisov prek teleteksta je slabo urejena (če nastopa gost v živo, manjka prevod). Sicer imajo predstavnika v organih RTV Slovenija, a kljub temu ne dosežejo napredka. Po njihovem mnenju se RTV Slovenija izgovarja na pomanjkanje sredstev, kar pa ne bi smel biti izgovor za nespoštovanje zakonodaje. Še slabše je stanje pri komercialnih televizijah,

⁶⁰ Breclj, Valentina; Boljka, Urban; Rihter, Liljana; Kobal Tomc, Barbara; Tabaj, Aleksandra; Dular, Tanja, Polajnar, Bogdan. Evalvacija Zakona o izenačevanju možnosti invalidov. Ljubljana: Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo, 2013.

kjer tolmačev nimajo, prav tako pa ne posluha, da bi prilagodili programske in druge vsebine, ki jih ponujajo. Pojavlja se težnja za sinhronizacijo risank, kar je za gluhe in naglušne otroke slabo.

Tako slepi kot gluhi so opozorili na dobre prakse v sosednjih državah, kjer je za dostopnost programskih vsebin precej bolj poskrbljeno. Dostopnost v tujini zagotavljajo tudi komercialni izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev.

Sproten in enakovreden dostop do informacij, namenjenih javnosti, brez dodatnih stroškov za invalida, upoštevajoč načelo primerne oz. razumne prilagoditve v invalidom dostopnih oblikah zapisov, jezikov in tehnologij, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti, ni v celoti zagotovljen. Najbolj prikrajšani so senzorni invalidi in osebe s težavami v duševnem zdravju. Za te skupine invalidov neprilagoditev programskih vsebin predstavlja kršitev zakonodaje o izenačevanju možnosti invalidov.

Ostali invalidi z multiplo sklerozo, distrofiki in paraplegiki nimajo težav pri dostopu do programskih vsebin.

Tehnološki napredek je dostop do informacij, komunikacij in programskih vsebin olajšal vsem vrstam invalidom, ki potrebujejo prilagoditve tudi na uporabniški strani. Glavna težava so visoki stroški nakupa tehnoloških pripomočkov, ki si jih ne morejo privoščiti vsi.

Za določene skupine invalidov so problem stroški naročnin za dostop do informacij, komunikacij in programskih vsebin, ki prav tako predstavljajo oviro.

Invalidi so izpostavili, da je invalidnost v medijih še vedno dostikrat obravnavana neprimerno, medtem ko vsebine, ki naj bi invalide zanimale, ostajajo ujete v posebnih oddajah za invalide in niso integrirane v redni program. Prav tako se jim ne zdi najbolj primerno ločevanje oddaj za invalide od ostalih oddaj – bolj smiselno bi bilo vključevanje invalidske tematike v obstoječe oddaje, razen v primerih, ko se na primer predstavlja delo invalidskih organizacij, posamezne projekte, namenjene invalidom, ali delo posameznika invalida.

Evalvacija, ki je bila opravljena v fokusnih skupinah⁶¹, je opozorila na ključne probleme pri dostopu do informacij in komunikacij, kjer je najbolj pereč dostop do programskih vsebin. V zaključnih priporočilih pa poročilo temu področju ne posveča posebne pozornosti.

Za enakopravno udeležbo invalidov na področju dostopnosti do programskih vsebin in preprečevanje diskriminacije je izrednega pomena, da se položaj invalidov redno spremlja. Poleg tega je pomembno, da se o problematiki stalno informira in obvešča celotno javnost. Pomembna je tudi informiranost in seznanjenost s pravicami na strani invalidov, saj lahko le dobro obveščen posameznik zahteva svoje pravice, ki mu omogočajo enakopravno udejstvovanje v družbi.

Med zaključnimi ugotovitvami izpostavljamo pomanjkljivo informiranost zaposlenih in znanje delavcev pri izdajateljih televizijskih programov in ponudnikih avdiovizualnih medijskih storitev. Pomanjkljivo je poznavanje zakonodaje, ki pa ne more in ne sme biti izgovor za nespoštovanje zakonodaje in diskriminacijo invalidov. Neupoštevanje

⁶¹ Breclj, Valentina; Rihter, Liljana; Kobal Tomc, Barbara; Dular, Tanja; Polajnar, Bogdan; Kovačič, Andrej; Tabaj, Aleksandra. Metodologija za evalvacijo Zakona o izenačevanju možnosti invalidov. Ljubljana: Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo, 2011.

sistemskega zakona o izenačevanju možnosti invalidov je nesprejemljivo. Potrebna bi bila bolj jasna odgovornost ob kršitvah zakonodaje, bolj pregledno pa bi moralo biti urejeno tudi financiranje prilagoditev.

Evalvacija ugotavlja, da se državni organi zavedajo problematike zagotavljanja enakih možnosti invalidov in izvajajo aktivnosti, potrebne za doseganje le-te. Po mnenju Sveta pa državni organi problematiki dostopa do programskih vsebin ne posvečajo ustrezne pozornosti. Cilji niso jasno določeni, ukrepi so premalo specificirani in aktivnosti se ne izvajajo. Državni organi ne izvajajo niti zakonsko določenih ukrepov.

7.4. Drugi ukrepi za izenačevanje možnosti invalidov

V skladu z ZIMI je bilo izvedenih več ukrepov, ki so na sistemski ravni pomembni, a ne zadostni, da bi ustrezno upoštevali specifične zahteve prepovedi diskriminacije in zagotavljanja enakopravne dostopnosti do programskih vsebin. Sprejet je bil Akcijski program za invalide, ki vsebuje cilje in ukrepe, ki pa so preveč splošni in na izvedbeni ravni nedorečeni. Ustanovljen je bil Svet za invalide kot obvezni posvetovalni organ s področja invalidske politike. V skladu z ZIMI je Svet za invalide neodvisni tripartitni organ, v katerem je po sedem predstavnikov invalidskih organizacij, strokovnih institucij s področja invalidskega varstva in Vlade. ZIMI ima torej posvetovalno vlogo, a je ta omejena zaradi kadrovskih in finančnih virov. Posledično ne more podrobno spremljati vseh področij iz svoje pristojnosti.

Svet za invalide je na svoji 5. redni seji dne 15. aprila 2015 obravnaval implementacijo novih tehnologij za enakopravnejšo dostopnost do informacij. Na sejo so bili vabljeni predstavniki Ministrstva za kulturo, Ministrstva za izobraževanje znanost in šport, Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije, Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, RTV Slovenija in Programskega odbora za problematiko programskih vsebin za invalide pri RTV Slovenija. Svet za invalide se je seznanil s problemi, ki jih imajo invalidi pri vključevanju govorne sinteze, predvsem pri dostopnosti do informacij, ter sprejel sklep, s katerim je pozval Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport ter RTV Slovenija, da v najkrajšem času pristopijo k odpravi diskriminacije invalidov, ki so zaradi neuporabe govorne sinteze prikrajšani do informacij.

Po mnenju Sveta bi morali okrepiti nadzor nad izvajanjem Konvencije o pravicah invalidov in zakonodaje o izenačevanju možnosti invalidov ter nadzor nad usklajenostjo področnih zakonov in njihovim izvajanjem ter odgovornostjo pristojnih za izvajanje področnih zakonov. Čeprav je Svet za invalide pristojen za spremljanje izvajanja Konvencije o pravicah invalidov, pa nima niti ustreznih kadrovskih niti finančnih virov, da bi izvajanje lahko podrobno in celovito spremljal ter da bi bil s tem dosežen učinkovit nadzor nad izvajanjem.

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Varuh človekovih pravic) ob tem opozarja, da sestava Sveta za invalide ne jamči njegove neodvisnosti, saj ga poleg predstavnikov Vlade sestavlja še sedem predstavnikov ustanov, ki so večinoma javni zavodi, financirani iz javnih sredstev. Po mnenju Varuha takšna sestava Sveta zato ne daje niti videza neodvisnosti⁶².

⁶² Breclj, Valentina; Boljka, Urban; Rihter, Liljana; Kobal Tomc, Barbara; Tabaj, Aleksandra; Dular, Tanja, Polajnar, Bogdan. Evalvacija Zakona o izenačevanju možnosti invalidov. Ljubljana: Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo, 2013.

Zaradi tega bi bilo smiselno okrepiti podporo delovanju Sveta za invalide, okrepiti njegovo neodvisnost, k aktivnostim pa pritegniti tudi druge organe, ki imajo pristojnosti na omenjenem področju in so za to delo strokovno usposobljeni.

Alternativno bi lahko vzpostavili institut varuha, ki bi bdel nad pravicami invalidov in nad izenačevanjem njihovih možnosti, po vzoru nekaterih drugih držav članic EU. Spremljanju zagotavljanja pravic invalidov pri dostopnosti do informacij, komunikacij in do programskih vsebin bi več pozornosti lahko posvetili tudi Varuh človekovih pravic, Varuh pravic gledalcev in poslušalcev RTV Slovenija, ko gre za dostopnost programov javne radiotelevizije, ter Zagovornik enakih možnosti.

Povzetek ugotovitev:

- okrepiti bi morali nadzor nad izvajanjem Konvencije o pravicah invalidov ter zakonodaje o izenačevanju možnosti invalidov;
- okrepiti bi morali podporo delovanju Sveta za invalide, da bi lahko v celoti izvajal svoje pristojnosti, ter zagotoviti pogoje za njegovo nepristransko in neodvisno delovanje.

Nadalje je bil sprejet Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila, medtem ko Svet za tehnične pripomočke še ni bil ustanovljen in bo ustanovljen predvidoma v drugi polovici leta 2015. Naloga Sveta za tehnične pripomočke je, da vsaj enkrat letno pregleda in uskladi nabor tehničnih pripomočkov po ZIMI in drugih predpisih, ki urejajo pravico do tehničnih pripomočkov. Ti za sedaj ne vključujejo pripomočkov za izboljšanje dostopnosti do programskih vsebin.

Po mnenju Sveta je neustrezno tudi stanje na področju raziskav in razvoja, kjer ministrstva, pristojna za znanost, medije ter gospodarski razvoj in tehnologijo, po ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov ali vsaj po sprejemu ZIMI niso pristopila k sistematičnemu in ciljno usmerjenemu spodbujanju oblikovanja, razvoja, proizvodnje in razširjanja dostopnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter sistemov za zagotavljanje dostopnosti informacij, vključno s programskimi vsebinami. Zaradi tega Republika Slovenija nima lastnih tehnologij za zagotavljanje dostopnosti, ki bi bile mednarodno konkurenčne.

Področje, ki mu je doslej namenila veliko sredstev, je sinteza in prepoznavanje slovenskega govora, a po več desetletjih vlaganj na trgu nimamo komercialno konkurenčnih produktov, slovenski uporabniki pa so zaradi tega prikrajšani za tehnologije, ki omogočajo ne le dostopnost do programskih vsebin, ampak tudi dostopnost do drugih vsebin na osebnih računalnikih, telefonih, tabličnih računalnikih in drugih napravah.

Povzetek ugotovitev:

- ministrstva, pristojna za znanost, medije ter gospodarski razvoj in tehnologijo, ne zagotavljajo sistematičnega in ciljno usmerjenega spodbujanja oblikovanja, razvoja, proizvodnje ter razširjanja dostopnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter sistemov za zagotavljanje dostopnosti informacij, vključno s programskimi vsebinami;

7.5. Financiranje dostopnosti programskih vsebin

RTV Slovenija

Republika Slovenija je pristojnost za zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin za senzorne invalide in zagotavljanje invalidskih vsebin v programih javne radiotelevizije z zakonom o javni radioteleviziji prenesla na RTV Slovenija.

RTV Slovenija ima zagotovljeno polno institucionalno avtonomijo, uredniško neodvisnost in primerno financiranje za izvajanje svoje javne službe (2. člen ZRTVS-1). Med obveznosti javne službe RTV Slovenija pa sodi tudi zagotavljanje dostopnosti programskih vsebin za senzorne invalide (4. člen ZRTVS-1).

Programski svet RTV Slovenija imenuje Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide⁶³, ki lahko daje pobude in predloge organom RTV Slovenija, ki so jih dolžni obravnavati ter se do njih opredeliti. Programski odbor obravnava tudi uresničevanje razširjanja programskih vsebin, prilagojenih za senzorne invalide.

RTV Slovenija izvajanje svojih dejavnosti financira iz plačil prispevka za programe RTV Slovenija, tržnih dejavnosti, sredstev državnega proračuna, sponzoriranja in drugih virov skladno z zakonom in statutom. Vsa dejavnost RTV Slovenija, ki jo kot javno službo določa ZRTVS-1, se financirajo iz prispevka za programe RTV Slovenija, razen dejavnosti, za katere zakon določa, da se financirajo iz državnega proračuna.

Po pregledu zakonskih podlag Svet ugotavlja, da je izvajanje ter podpiranje razširjanja programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti, obvezna javna služba, ki se financira iz prispevka za programe RTV Slovenija, saj ZRTVS-1 ne določa, da bi se financirala iz državnega proračuna.

Drugi izdajatelji televizijskih programov in ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev

Zastopanost programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, v drugih medijih, ureja ZMed, ki v 4. členu določa, da Republika Slovenija posebej podpira ustvarjanje in razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti, ter razvoj ustrezne tehnične infrastrukture in za ta namen zagotavlja sredstva v državnem proračunu.

Ministrstvo, pristojno za medije, vsako leto objavi in izvede javni projektni razpis, prek katerega zadnja leta razdeli okoli 180 tisoč evrov, z namenom podpore razširjanju in povečanju raznolikosti programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom v njim prilagojenih tehnikah, razvoju ustrezne tehnične infrastrukture za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom, ustvarjanju enakih možnosti za

⁶³ Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide obravnava predlog in uresničevanje programske zasnove v delu, ki se nanaša na vsebine za invalide, obravnava pripombe in predloge gledalcev oziroma poslušalcev v zvezi s programskimi vsebinami, namenjenimi invalidom, obravnava uresničevanje razširjanja programskih vsebin, namenjenih gluhim in slepim v njim prilagojenih tehnikah ter opravlja druge naloge s področja problematike programskih vsebin za invalide, kadar tako določa Statut RTV Slovenija.

delovanje na kulturnem področju s preseganjem oviranosti, varovanju kulturnih pravic ter povečanju dostopnosti knjižnega gradiva za senzorne invalide.

Po mnenju Sveta so prilagoditve programskih vsebin za senzorne invalide, kot jih določa ZIMI, dolžni financirati izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih programskih vsebin iz lastnih virov. Lahko pa prek javnih razpisov pridobijo dodatna sredstva iz proračuna Republike Slovenije ali proračunov lokalnih skupnosti. Skladno s tem po mnenju Sveta ZMed določa le dodatno financiranje ustvarjanja programskih vsebin in razvoja tehnične infrastrukture, za kar so v državnem proračunu zagotavlja sredstva, katerih obse pa je po mnenju Sveta že nekaj let premajhen.

S spremembo zakonodaje bi lahko ustanovili tudi poseben sklad, s katerim bi financirali predvsem nakup ali prilagoditev opreme za senzorne invalide, da bi lahko spremljali programske vsebine v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti.

Povzetek ugotovitev:

- prilagoditve za dostopnost do programskih vsebin javne radiotelevizije financira RTV Slovenija, ki ima z zakonom zagotovljeno polno institucionalno avtonomijo, uredniško neodvisnost in primerno financiranje za izvajanje svoje javne službe;
- Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide pri RTV Slovenija spremlja uresničevanje razširjanja programskih vsebin, prilagojenih za senzorne invalide, in lahko daje pobude in predloge organom RTV Slovenija, ki so jih dolžni obravnavati ter se do njih opredeliti;
- zastopanost programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom, v drugih medijih ureja ZMed, sredstva za ta namen Republika Slovenija zagotavlja v državnem proračunu;
- ministrstvo, pristojno za medije, vsako leto objavi in izvede javni projektni razpis za spodbujanje zastopanosti programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom, v drugih medijih, razvoju ustrezne tehnične infrastrukture za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzornim invalidom itd.
- prilagoditve za dostopnost do programskih vsebin za senzorne invalide bi izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev morali financirati iz lastnih sredstev, lahko pa prek javnih razpisov pridobijo dodatna javna sredstva, kar pa ne velja za RTV Slovenija.

7.6. Aktivnosti RTV Slovenija

RTV Slovenija je bila edina, ki je aktivno pristopila k uresničevanju Mnenja, ki ga je Svet sprejel lani z namenom izboljšanja dostopnosti do programskih vsebin za senzorne invalide. Programski svet RTV Slovenija je na predlog Programskega odbora za invalidske vsebine sprejel sklepe, ki so temeljili na Mnenju.

RTV Slovenija je pričela z uresničevanjem sklepov Programskega sveta. Prizadevanja za izboljšanje dostopnosti je okrepila tako na programskem kot na tehničnem področju. Pripravila je osnutek strategije enakopravnega dostopa in pričela z nadgradnjo infrastrukture. V letu 2015 je nekoliko povečala tudi obseg dostopnih vsebin. Poleg tega je razvila in dala v uporabo nov spletni portal <<http://www.rtv slo.si/dostopno/>>, na

katerem so vsebine dostopne ne le senzornim, ampak tudi drugim invalidom in vsem gledalcem. Portal je narejen v skladu s smernicami za dostopnost spletnih vsebin⁶⁴.

Svet pa ugotavlja, da RTV Slovenija ni sprejela zavezujočih ciljev o dostopnosti programskih vsebin. V skladu z veljavno zakonodajo o izenačevanju možnosti invalidov bi RTV Slovenija morala zagotoviti polno dostopnost programskih vsebin, določenih v Akcijskem programu za invalide, do decembra 2015. Pri tem bi morala zagotoviti najmanj polno dostopnost dnevno informativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddaj. Poleg tega bi po digitalnem prehodu morala omogočiti sprejemanje programskih vsebin na ločenih kanalih za senzorne invalide, digitalno podnaslavljanje ter branje podnapisov (s pomočjo sistema za sintezo govora ali ustno, v kolikor sistema ne bi uvedla). Sistema za sintezo govora, ki omogoča kakovostno in za gledalce sprejemljivo branje podnapisov v realnem času, RTV Slovenija še ne zagotavlja in ni realno pričakovati, da bi ga zagotovila do decembra 2015. Zato bi, v skladu z zakonodajo, morala zagotoviti vsaj ustno branje podnapisov.

Cilji dostopnosti do programskih vsebin so bili določeni pred 10 leti v Nacionalnih usmeritvah za izboljšanje dostopnosti. Določen je bil tudi rok, da se dostopnost zagotovi do konca leta 2015. Enak rok je določil ZIMI. RTV Slovenija je tako imela deset let časa, da bi zagotovila polno dostopnost programskih vsebin, skladno z zakonodajo o izenačevanju možnosti invalidov in sprejetimi nacionalnimi programi. Zakonski okvir je bil jasno določen, prav tako cilji in ukrepi. Po mnenju Sveta ima RTV Slovenija tudi zakonsko zagotovljeno polno institucionalno avtonomijo, uredniško neodvisnost in primerno financiranje za izvajanje svoje javne službe, katere del je tudi prizadevanje za enakopraven dostop senzornih invalidov do programskih vsebin, ki jih prek svojih televizijskih programov v skladu z zakonodajo razširja RTV Slovenija.

Po mnenju Sveta bi RTV Slovenija morala nemudoma in odločneje pristopiti k zagotavljanju splošne dostopnosti programskih vsebin, k čemur jo že danes zavezuje zakonodaja o izenačevanju možnosti invalidov, ter sprejeti zavezujoče cilje dostopnosti. Po mnenju Sveta bi bilo primerno, še zlasti glede na to, da je Republika Slovenija že pred desetimi leti postavila ambiciozne cilje, da se RTV Slovenija zaveže k naslednjim ciljem dostopnosti do programskih vsebin glede na vse programske vsebine, ki jih predvaja (iz izračuna se izvzamejo morebitne zakonsko določene izjeme):

- 100 odstotkov podnaslovljenih vseh upravičenih avdiovizualnih programskih vsebin in branje podnapisov do konca leta 2016,
- vsaj 20 odstotkov avdiovizualnih programskih vsebin, opremljenih z zvočnim opisom slike do leta 2018,
- vsaj 5 odstotkov avdiovizualnih programskih vsebin opremljenih z znakovnim jezikom do leta 2018.

Nujno bi morala povečati tudi delež invalidskih vsebin v programskih vsebinah in se zavezati, da bo zagotovila:

- vsaj 10 odstotkov invalidskih vsebin v vseh programih do konca leta 2020.

Določiti bi morala tudi dinamiko doseganja ciljev, da bi organ, pristojen za nadzor, lahko spremljal uresničevanje sprejetih zavez. Cilji, ki bi jih sprejela RTV Slovenija, ne bi smeli biti nižji od ciljev, ki jih določi pristojni državni organ.

⁶⁴ W3C. Smernice za dostopnost spletnih vsebin – WCAG 2.0.

RTV Slovenija bi morala v najkrajšem času, najpozneje do jeseni 2015, sprejeti zavezujoče srednjeročne cilje in letno dinamiko njihovega uresničevanja. Nemudoma bi morala pristopiti tudi k izvajanju že sprejetih sklepov Programskega sveta. Gre za strategijo enakopravnega dostopa do programov RTV Slovenija, program aktivnosti za tehnološko nadgradnjo svojih sistemov in tehnične zahteve, ki jih bodo morali upoštevati operaterji in ponudniki storitev, ki distribuirajo programe RTV Slovenija.

Za branje podnapisov bi RTV Slovenija morala implementirati sintezo govora že ob digitalnem prehodu ali vsaj do decembra 2015. Po preučitvi zakonskih podlag Svet ugotavlja, da Republika Slovenija ni zagotovila razvoja ustreznih govornih tehnologij, ki bi jih javni in zasebni izdajatelji televizijskih programov in ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev lahko uporabili. Tega v relativno kratkem času tudi ne more zagotoviti. ZMed ne omogoča, da bi RTV Slovenija pridobila sredstva iz državnega proračuna za tehnične prilagoditve in razvoj infrastrukture, kamor bi lahko uvrstili financiranje nakupa sistema za sintezo (ali prepoznavanje) govora. Po mnenju Sveta bi RTV Slovenija morala na trgu čim prej pridobiti sistem za sintezo govora in ga vzpostaviti najpozneje sredi leta 2016.

Povzetek ugotovitev:

- RTV Slovenija je pristopila k uresničevanju izenačevanja možnosti invalidov pri dostopu do programskih vsebin, vendar ni sprejela zavezujočih ciljev dostopnosti;
- povečuje obseg dostopnih vsebin, vendar ne dovolj ambiciozno, zato dostopnost ostaja nizka;
- do decembra 2015 ne bo zagotovila zahtevane polne dostopnosti dnevno informativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddaj, čeprav ji zakon to nalaga;
- po digitalnem prehodu ni omogočila sprejemanja programskih vsebin na ločenih kanalih za senzorne invalide, digitalnega podnaslavljanja ter branja podnapisov. Po mnenju Sveta bi to morala omogočiti do decembra 2015, vendar teh zahtev v predpisanem roku ne bo izpolnila;
- RTV Slovenija še ni sprejela strategije enakopravne dostopnosti do programov RTV Slovenija in programa aktivnosti za tehnološko nadgradnjo svojih sistemov. Prav tako ni pripravila tehničnih zahtev za zagotavljanje povezovanja in medobratovalnosti sistemov z namenom razširjanja svojih programskih vsebin, k čemur jo je v letu 2014 pozval Svet;
- RTV Slovenija ni vzpostavila sistema, ki bi omogočal branje podnapisov, namenjenega predvsem slepim in slabovidnim, katerega uvedba je bila predvidena z digitalnim prehodom, niti ga ne bo vzpostavila do decembra 2015. Po mnenju Sveta bi zato morala nemudoma pristopiti k naročilu in implementaciji sistema za sintezo govora, namenjenega branju podnapisov, ki bi ga morala uvesti najkasneje sredi leta 2016.

7.7.Dostopnost do spletnih strani televizijskih organizacij

Svet je leta 2012 sprejel mnenje o spletni dostopnosti, ki ga je posredoval pristojnim državnim organom. Odtlej je aktivno spremljal pripravo evropske direktive o dostopnosti spletišč organov javnega sektorja in v zvezi z direktivo večkrat podal svoje mnenje.

RTV Slovenija ima v okviru svojega spletišča portal <<http://www.rtv slo.si/dostopno/>>, na katerem ponuja avdiovizualne programske vsebine, dostopne za invalide, starejše in

druge osebe, ki potrebujejo prilagoditve, v njim dostopnih oblikah zapisa, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti. Portal je narejen v skladu s smernicami za dostopnost spletnih vsebin⁶⁵.

Svet ob tem ugotavlja, da preostalo spletišče RTV Slovenija ni narejeno v skladu s smernicami spletne dostopnosti. Skladno z načelom integracije invalidskih vsebin, bi RTV Slovenija po mnenju Sveta morala pristopiti k celoviti prenovi spletišča <<http://www.rtv.slo.si>>, sledeč smernicam za dostopnost spletnih vsebin. Spletišče bi moralo biti preglednejše in omogočati enostavno iskanje po arhivu avdiovizualnih programskih vsebin (tj. glasbenih in video vsebin) ter polno dostopnost funkcionalnosti predvajalnih funkcij⁶⁶ za avdiovizualne programske vsebine.

Za vse končne uporabnike, ki potrebujejo prilagoditve, je bistveno, da je na spletišču zagotovljena polna dostopnost do informacij, avdiovizualnih programskih vsebin in predvajalnih funkcij. Le tako lahko uporabljajo posebno programsko opremo kot so bralniki in povečevalniki zaslona. Če spletne strani niso polno dostopne, tovrstne programske opreme ne morejo uporabljati, s tem pa je zanje avdiovizualna programska vsebina nedostopna.

Po pregledu spletišč ostalih izdajateljev televizijskih programov oziroma ponudnikov avdiovizualnih medijskih storitev Svet ugotavlja, da le-ta niso pripravljena v skladu s smernicami za dostopnost spletnih vsebin⁶⁷, zato senzornim invalidom, starejšim in ostalim osebam, ki potrebujejo prilagoditve, ne zagotavljajo enakopravne dostopnosti do informacij in avdiovizualnih programskih vsebin.

Po mnenju Sveta bi izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev morali zagotoviti dostopnost svojih spletišč, v skladu z zakonodajo, ki določa izvedbo prilagoditev za dostopnost do informacij in avdiovizualnih programskih vsebin. Odpraviti bi morali diskriminacijo in zagotoviti enakopravno dostopnost do informacij in avdiovizualnih programskih vsebin za senzorne invalide, starejše in ostale osebe, ki potrebujejo prilagoditve, v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, tako da bi svoja spletišča prilagodili priporočilom o dostopnosti spletnih vsebin⁶⁸. Zagotoviti bi morali dostopnost tudi do svojih aplikacij na vseh mobilnih platformah.

Slovenski izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev povečujejo količino avdiovizualnih programskih vsebin, dostopnih prek spletišč in aplikacij. Zaradi tega je za senzorne invalide, starejše in druge osebe, ki potrebujejo prilagoditve v njim dostopnih oblikah zapisa, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti, zelo pomembno zagotavljanje enakopravne in polne dostopnosti do informacij in programskih vsebin, dostopnih prek spletišč izdajateljev oziroma ponudnikov oziroma njihovih aplikacij. Prav tako pomembna je preprostost navigacije, programskih vodičev in drugih zaslonskih pripomočkov, programskih vmesnikov ter vmesnikov za terminalsko opremo za senzorne invalide, starejše in druge, ki potrebujejo prilagoditve.

⁶⁵ W3C. Smernice za dostopnost spletnih vsebin – WCAG 2.0.

⁶⁶ Predvajalne funkcije: gumb predvajaj, stop, prekini, pomik po posnetku, nastavitve celozaslonskega načina, povečanja in pomanjšanja slike in nastavitve glasnosti.

⁶⁷ W3C. Smernice za dostopnost spletnih vsebin – WCAG 2.0.

⁶⁸ Ibidem.

Izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev bi morali pričeti na spletnih straneh dodajati opise slik pod slikovnim gradivom za slepe in slabovidne, zvočne opis video vsebin na spletnih straneh za slepe ter opisovanje oddaj za gluhe in naglušne.

Republika Slovenija je sprejela sistemski zakon, s katerim ureja izenačevanje možnosti invalidov. Z zakonom je določila ukrepe za odpravljanje ovir pri dostopnosti do informacijskih in komunikacijskih ter drugih storitev, ki so na voljo javnosti. Zakonodaja nadalje določa, da imajo invalidi pravico do pravočasnega in enakovrednega dostopa do informacij, namenjenih javnosti, brez dodatnih stroškov, informacije pa morajo biti dane v invalidom dostopnih oblikah zapisov, jezikov ali tehnologij, če to ne pomeni nesorazmernega bremena, ob upoštevanju načela primerne oziroma razumne prilagoditve. S tem je določila tudi normativne ukrepe za prilagajanje povezanih spletišč.

Zakon določa rok za primerno prilagoditev, za zagotavljanje dostopnosti do storitev, ki so na voljo javnosti, ki vključujejo dostopnost do informacijskih in komunikacij storitev. Čeprav se rok izteče decembra 2015, na izvedbeni ravni pristojni državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil v glavnem niso pristopili k izvajanju ukrepov za prilagoditev spletnih strani. Enako velja izdajatelje televizijskih programov oziroma ponudnike avdiovizualnih medijskih storitev, ki na svojih spletiščih ponujajo informacije in avdiovizualne medijske storitve, ki prilagoditev do konca leta najverjetneje prav tako ne bodo izvedli. V kolikor dostopnost do storitev ni zagotovljena, to predstavlja kršitev, za katero zakon določa kazenske sankcije.

Po mnenju Sveta je dostopnost do spletnih strani nizka, ker Vlada in ministrstva, ki na svojih delovnih področjih uresničujejo cilje nacionalnega akcijskega programa za invalide, niso vzpostavili učinkovitega in uspešnega sistema nadzora in poročanja o izvajanju zakonodajnih ukrepov in Akcijskega programa za invalide. Ob tem se ponovno izpostavlja tudi vprašanje primernosti Akcijskega programa za invalide.

Povzetek ugotovitev:

- dostopnost do informacij in programskih vsebin izdajateljev televizijskih programov oziroma ponudnikov avdiovizualnih medijskih storitev v Sloveniji, vključno z RTV Slovenija, je nizka;
- RTV Slovenija ima v okviru svojega spletišča ločen portal, v okviru katerega ponuja prilagojene vsebine, dostopne invalidom, starejšim in drugim osebam, ki potrebujejo prilagoditve;
- po mnenju sveta bi izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev morali zagotavljati celovito dostopnost do informacij in programskih vsebin na svojih spletiščih. Le-te bi morale biti preglednejše in omogočati enostavno iskanje po arhivu avdiovizualnih programskih vsebin ter polno dostopnost do funkcionalnosti predvajalnih funkcij za avdiovizualne programske vsebine – tudi za aplikacije na vseh mobilnih platformah;
- sistemska zakonodaja o izenačevanju možnosti invalidov določa, da bi prilagoditve morale biti izvedene do decembra 2015, vendar izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev prilagoditev v roku najverjetneje ne bodo izvedli;
- po mnenju Sveta je vzrok za nizko stopnjo dostopnosti spletišč tudi v odsotnosti učinkovitega in uspešnega sistema nadzora in poročanja o izvajanju zakonodajnih ukrepov in Akcijskega programa za invalide.

8. Mnenje Sveta

Na osnovi izvedenega postopka, opravljene analize in ugotovitev, Svet podaja naslednja priporočila za preprečevanje in odpravljanje diskriminacije ter zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin v Sloveniji:

Priporočilo	Opis
-------------	------

1	Vlada Republike Slovenije, ki je skupaj z ministrstvi, pristojnimi za javno radiotelevizijo, medije, avdiovizualne medijske storitve, elektronske komunikacije, avtorske pravice in invalidsko varstvo, zakonsko pristojna za spodbujanje in ustvarjanje enakih možnosti za invalide ter preprečevanje diskriminacije invalidov pri dostopnosti do informacij, komunikacij in zlasti programskih vsebin, naj nemudoma aktivno pristopi k odpravljanju diskriminacije in izenačevanju možnosti senzornih in drugih invalidov na tem področju.

Ob sodelovanju Sveta za invalidske organizacije Republike Slovenije, Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, reprezentativnih in drugih invalidskih organizacij, ki delujejo na državni ravni, Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije in drugih deležnikov naj pripravi akcijski načrt in ukrepe za odpravljanje diskriminacije in zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin za senzorne in druge invalide.

Nemudoma naj prične izvajati ukrepe, s katerimi bo zagotovila, da bodo izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev pričeli uresničevati določila zakonodaje o izenačevanju možnosti invalidov ter v najkrajšem času izpolnili zakonske obveznosti, ki so jih dolžni izpolniti do decembra 2015.

Zagotovi naj, da se zakonodaja, ki ureja javno radiotelevizijo, medije, avdiovizualne medijske storitve in elektronske komunikacije, uskladi s sistemskim zakonom o izenačevanju možnosti invalidov. V področne zakone naj uvede rešitve, ki jih je v svojih ugotovitvah nakazal Svet za elektronske komunikacije Republike Slovenije. Hkrati naj uvede prilagoditve na vseh drugih področjih v pristojnosti Vlade in ministrstev, ki so potrebne za pospešitev izvajanja zakonodaje o izenačevanju možnosti senzornih in drugih invalidov pri dostopnosti do programskih vsebin.

Zagotovi naj strožji nadzor nad izvajanjem Konvencije o pravicah invalidov ter zakonodaje o izenačevanju možnosti senzornih in drugih invalidov pri dostopnosti do programskih vsebin, vključno s področno zakonodajo, ki vsebuje določbe o preprečevanju in odpravljanju diskriminacije invalidov ter ustvarjanju enakih možnosti pri dostopu do programskih vsebin. Nadzorne pristojnosti naj prenese na agencijo, pristojno za medije.

Zagotovi naj odprto in pregledno poročanju o izvajanju zakonodaje in ukrepov ter o napredku pri doseganju ciljev za vse izdajatelje programskih vsebin oziroma ponudnike avdiovizualnih medijskih storitev, ki so dolžne izvajati prilagoditve.

Zagotovi naj, da bodo zakonske obveznosti izpolnjevali tako javni kot zasebni ter domači in tuji izdajatelji programskih vsebin oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev, ki opravljajo dejavnost ponujanja avdiovizualnih medijskih storitev na ozemlju Republike Slovenije, vse potrebne prilagoditve pa financirali iz lastnih virov in ne iz državnega proračuna. Vlada pa lahko določi področja javnega pomena, ki jih Republika Slovenija dodatno spodbuja in za katera zagotavlja sredstva v državnem proračunu, pri čemer pa ne sme izkrivljati tržnega položaja ali kako drugače izvajati diskriminacije med izdajatelji programskih vsebin oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev.

Za izdajatelje programskih vsebin oziroma ponudnike avdiovizualnih medijskih storitev, ki ciljev dostopnosti, h katerim se zavežejo sami ali jih zanje določi pristojni državni organ, ne bodo izpolnjevali, naj uvede kazenske sankcije, ki naj jih tudi zakonsko ustrezno uredi, nadzor nad izvajanjem obveznosti pa naj prenese na agencijo, pristojno za medije.

- 2 Ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo**, naj okrepi nadzor nad izvajanjem Konvencije o pravicah invalidov in nadzor nad izvajanjem Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021.

Aktivno naj pristopi k uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021. Na področju dostopnosti do informacij, komunikacij in programskih vsebin doslej ni bilo narejenega dovolj in zakonsko določene prilagoditve ne bodo narejene v zakonskem roku do decembra 2015. Cilje na tem področju je treba prenoviti, prav tako ukrepe, ki bi morali biti boljše opredeljeni. Vzpostaviti je treba tudi ustrežnejši sistem poročanja o izvajanju ukrepov in doseganju ciljev.

Okrepi naj kadrovske in finančne podpore delovanju Sveta za invalide Republike Slovenije in zagotovi njegovo neodvisnost, da bo lahko nepristransko in neodvisno izvajal zakonsko določene pristojnosti, spremljal izvajanje zakonodaje in nacionalnih programov, vključujoč področje dostopnosti do programskih vsebin, ter drugih pristojnosti, ki mu jih nalaga zakonodaja.

- 3 Ministrstvo, pristojno za medije**, naj takoj prične izvajati ukrepe, s katerimi bo zagotovilo, da bodo javni in zasebni izdajatelji televizijskih programov oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev pričeli uresničevati določila zakonodaje o izenačevanju možnosti senzornih in drugih invalidov pri dostopu do programskih vsebin ter v najkrajšem času izpolnili zakonske obveznosti, ki so jih po zakonu dolžni izpolniti do decembra 2015.

Nemudoma naj prične pripravljati spremembe in dopolnitve zakonodaje, ki ureja programske vsebine javnih in zasebnih izdajateljev televizijskih programov oziroma ponudnikov avdiovizualnih medijskih storitev, s katerimi bo zagotovilo, da bo preprečevanje in odpravljanje diskriminacije ter zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin za senzorne in druge invalide ustrezno urejeno. Pri tem naj sledi ugotovitvam Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije (med drugim glede določitev programskih vsebin, za katere se zagotavlja dostopnost, oziroma izjem, za katere dostopnosti ni treba zagotavljati; kriterijev za naložitev obveznosti posameznim televizijskim programom; ciljev dostopnosti; načina financiranja idr.). S spremembo zakonodaje naj nadzorne pristojnosti, povezane z nadzorom dostopnosti do programskih vsebin, iz ministrstva prenese na agencijo, pristojno za medije.

V Akcijskem programu za invalide naj upošteva ugotovitve Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije ter prenove ukrepe za izboljšanje dostopnosti do programskih vsebin in predvsem boljše opredeli aktivnosti za njihovo uresničevanje. Cilje in ukrepe naj uskladi z merljivimi cilji izdajateljev televizijskih programov oziroma ponudnikov avdiovizualnih medijskih storitev, ki jih bo določila bodisi zakonodaja bodisi pristojni državni organ, oziroma s cilji, h katerim se bo zavezala RTV Slovenija.

Zagotovi naj vzpostavitev sistema poročanja o uresničevanju ukrepov za zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin in izpolnjevanju ciljev dostopnosti. Poročila naj bodo dostopna javnosti in pregledna ter pripravljena v skladu z dobrimi praksami na tem področju.

Zagotovi naj nadzor nad izvajanjem zakonodaje o izenačevanju možnosti senzornih in drugih invalidov pri dostopu do programskih vsebin, vključno s področno zakonodajo. Okrepi naj nadzor nad izvajanjem Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021 v delu, ki se nanaša na dostopnost informacij, komunikacij in programskih vsebin (3. cilj).

Prizadeva naj si za več sredstev v državnem proračunu za dodatno spodbujanje dostopnosti do programskih vsebin in ustvarjanje invalidskih vsebin.

- 4 Ministrstvo, pristojno za radijsko in telekomunikacijsko terminalsko opremo**, naj proaktivno in nemudoma pristopi k spodbujanju zagotavljanja razpoložljivosti ustrezne terminalske opreme, ki bo senzornim in drugim invalidom omogočila dostop do programskih vsebin, v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti. K sodelovanju naj povabi raziskovalne institucije, med njimi zlasti Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Institut Jožef Stefan in fakultete, ki bodo s svojim znanjem in izkušnjami lahko predlagali najbolj ustrezno in funkcionalno opremo, ki bo omogočala najvišjo stopnjo uporabe različnim skupinam invalidov, starejšim in drugim osebam, ki potrebujejo prilagoditve.

Ministrstvo naj ob sodelovanju **ministrstva, pristojnega za medije**, nemudoma pristopi tudi k spodbujanju ponudnikov digitalne televizijske opreme in ponudnikov digitalnih televizijskih storitev, da medsebojno sodelujejo pri zagotavljanju medobratovalnih televizijskih storitev za končne uporabnike invalide.

Zakonsko določen rok za izvedbo prilagoditev programskih vsebin za senzorne invalide se izteče decembra 2015, zato mora biti čim prej zagotovljeno predvidljivo okolje za vse udeležence na trgu, za vzpostavitev katerega je odgovorno ministrstvo, pristojno za radijsko in telekomunikacijsko terminalsko opremo.

- 5 Ministrstva, pristojna za znanost, medije ter gospodarski razvoj in tehnologijo**, naj pričnejo sistematično in ciljno usmerjati raziskovalne in razvojne spodbude za oblikovanje, razvoj, proizvodnjo in razširjanje dostopnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter sistemov za zagotavljanje dostopnosti informacij, vključno s programskimi vsebinami.

Poleg spodbujanja raziskav in razvoja naj spodbujajo tudi povečevanje dostopnosti in uporabe novih tehnologij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami ter sistemi, vključno z internetom.

- 6 Ministrstvo, pristojno za gospodarstvo**, naj takoj pristopi k spremembam in dopolnitvam zakonodaje o avtorskih in sorodnih pravicah, ki bodo v zakon prenesle določbe Marakeške pogodbe in omogočile lažje izvajanje systemskega zakona o izenačevanju možnosti invalidov. Pri spremembah naj upošteva ugotovitve Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije in mnenje invalidskih organizacij, podano v javni obravnavi osnutka predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (ZASP-G). Prilagoditve zakonodaje so bistvene, da bi olajšali odpravljanje diskriminacije in zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin in avdiovizualnih medijskih storitev.

Glede terminologije, povezane z invalidi, naj se ministrstvo posvetuje z ministrstvom, pristojnim za socialno varstvo, ter z Nacionalnim svetom invalidskih organizacij Slovenije.

- 7 Agencija, pristojna za elektronske komunikacije**, in drugi pristojni državni organi, ki so bili doslej neaktivni na področju preprečevanja in odpravljanja diskriminacije ter zagotavljanja enakopravne dostopnosti do programskih vsebin, kljub zakonskim pristojnostim, ki jih že imajo, naj proaktivno pristopijo k spodbujanju uporabe standardov in specifikacij v skladu z zakonom, ki ureja elektronske komunikacije, za zagotavljanje storitev, tehničnih vmesnikov in omrežnih funkcij in kadar je to nujno potrebno za zagotovitev medsebojnega vzajemnega delovanja storitev in boljšo izbiro za uporabnike invalide, z namenom ustvarjanja enakih možnosti za invalide ter preprečevanje diskriminacije invalidov pri dostopu do informacij, komunikacij in zlasti programskih vsebin.

- 8 Svet za invalide Republike Slovenije** naj si prizadeva za zagotovitev virov, potrebnih za svoje delo, in neodvisnost, da bo lahko nepristransko in neodvisno izvajal svoje zakonske pristojnosti.

Spremlja naj izvrševanje sklepov, sprejetih na 5. redni seji dne 15. aprila 2015, v zvezi z vključevanjem govorne sinteze kot tehnologije za zagotavljanje dostopnosti do informacij. Zahteva naj redno poročanje s strani pristojnih ministrstev, zlasti za medije, o izvajanju ukrepov za odpravljanje diskriminacije invalidov, ki so zaradi odsotnosti govorne sinteze prikrajšani za dostopnost do informacij.

- 9 RTV Slovenija** naj do decembra 2015 ali čim prej zagotovi zakonsko določeno polno dostopnost do dnevno informativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih programskih vsebin za senzorne invalide v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti:

- za gluhe in naglušne podnapise in uporabo slovenskega znakovnega jezika ter
- za slepe in slabovidne zagotavljanje branja podnapisov ali sintezo govora ter zvočni opis slike oziroma opisovanje dogajanja na zaslonu.

Obravnava naj tudi dostopnost za druge invalide. Poleg naštetih prilagoditev naj zagotovi tudi preproste (lahko razumljivo) menije in elektronske programske vodnike.

Aktivneje naj pristopi k odpravljanju diskriminacije in zagotavljanju enakopravne dostopnosti do programskih vsebin za senzorne invalide v njim prilagojenih oziroma dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti. Prostovoljno naj sprejme dolgoročne zavezujoče cilje dostopnosti do programskih vsebin, pri čemer naj sledi naslednjim priporočenim ciljem, izraženih kot deleži vseh programskih vsebin, ki jih predvaja (iz izračuna se izvamejo zakonsko določene izjeme, če bo zakonodaja to omogočila):

- 100 odstotkov podnaslovljenih vseh upravičenih avdiovizualnih programskih vsebin in branje podnapisov do konca leta 2016,
- vsaj 20 odstotkov avdiovizualnih programskih vsebin, opremljenih z zvočnim opisom slike do leta 2018,
- vsaj 5 odstotkov avdiovizualnih programskih vsebin, opremljenih z znakovnim jezikom do leta 2018.

Prizadeva si naj za povečevanje deleža invalidskih vsebin v svojih programih in se zaveže, da bo zagotovila:

- vsaj 10 odstotkov invalidskih vsebin v vseh svojih programih do leta 2020.

Nemudoma naj pristopi k izvajanju sklepov Programskega sveta RTV Slovenija, sprejetih na 5. redni seji 7. julija 2014 v skladu z Mnenjem Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije o dostopu senzornih invalidov do programskih vsebin Radiotelevizije Slovenija z dne 25. aprila 2014.

Skladno s tem naj čim prej sprejme strategijo enakopravne dostopnosti do programskih svojih vsebin in program aktivnosti za tehnološko nadgradnjo sistemov. Pripravi naj tehnične zahteve za zagotavljanje povezovanja in medobratovalnosti sistemov z namenom razširjanja svojih programskih vsebin prek različnih elektronskih komunikacijskih omrežij.

RTV Slovenija naj nemudoma prične uvajati sistem, ki bo omogočil branje podnapisov za slepe in slaboviden, katerega uvedba bi bila smiselna že z digitalnim prehodom leta 2011. Čim prej naj pristopi k naročilu in implementaciji sistema ter si prizadeva za njegovo uvedbo najkasneje do srede leta 2016. Sistem naj bo narejen v skladu z mednarodnimi priporočili in omogoča kakovostno spremljanje programskih vsebin po vzoru dobrih praks iz tujine.

Priporočilo Opis

- 9** Pri razvoju sistema lahko RTV Slovenija zahteva, da se sistem (baze in programska oprema) razvije po načelih odprtosti, z namenom neodvisne implementacije na vseh vodilnih programskih platformah in kasnejše uporabe v drugih aplikacijah.

Vse prilagoditve za dostopnost programskih vsebin, ki so del javne službe, ki obsega ustvarjanje, pripravljane, arhiviranje in oddajanje, skladno s cilji dostopnosti, h katerim se zaveže, RTV Slovenija financira iz lastnih virov. RTV Slovenija ima zakonsko zagotovljeno polno institucionalno avtonomijo, uredniško neodvisnost in financiranje za izvajanje svoje javne službe.

Zagotovi naj odprto in pregledno poročanje o dostopnosti programskih vsebin in poročila o izpolnjevanju ciljev. Poročila naj tako o številu prilagojenih oddaj (vsaj po številu in v minutah) kot o njihovem deležu v vseh programskih vsebinah.

Zagotovi naj tudi dostopnost programskih vsebin na svojem spletišču, v aplikacijah in drugih platformah, sledeč mnenju Sveta za elektronske komunikacije Republike Slovenije.

- 10 Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide** pri RTV Slovenija naj okrepi izvajanje svojih zakonskih pristojnosti. Predvsem naj okrepi spremljanje uresničevanja razširjanja programskih vsebin, prilagojenih za senzorne invalide. Pri tem naj se osredotoči na uresničevanja razširjanja programskih vsebin glede na cilje, ki jih določa zakonodaja (npr. ZIMI) ali pristojni državni organ, ali glede na cilje, h katerim se prostovoljno zaveže RTV Slovenija.

Vse podatke za namen spremljanja uresničevanja razširjanja programskih vsebin je Programskemu odboru dolžna zagotoviti RTV Slovenija. Programski odbor lahko predlaga vrsto in obliko poročanja o dostopnosti do programskih vsebin in o izpolnjevanju ciljev RTV Slovenija (npr. po številu prilagojenih oddaj, številu minut prilagojenih programskih vsebin, številu vseh oddaj in številu vseh minut programa RTV Slovenija ter deležu prilagojenih vsebin glede na celoten program).

Daje lahko pobude in predloge organom RTV Slovenija tudi glede ukrepov za doseganje zakonskih ali drugih ciljev dostopnosti. Pri dajanju pobud in predlogov organom RTV Slovenija naj bo ambiciozen, saj so jih ti dolžni obravnavati in se do njih opredeliti.

- 11 Komerčni izdajatelji programskih vsebin oziroma ponudniki avdiovizualnih medijskih vsebin**, ki se uvrščajo med najbolj gledane, naj nemudoma pričnejo z izvajanjem zakonsko zahtevanih prilagoditev za zagotavljanje dostopnosti do programskih vsebin za senzorne invalide ter s prilagajanjem spletnih strani, aplikacij in drugih platform, sledeč mnenju Sveta za elektronske komunikacijske storitve Republike Slovenije.

- 12 Invalidske organizacije** naj se dejavno vključijo v prizadevanja za preprečevanje in odpravljanje diskriminacije ter zagotavljanje enakopravne dostopnosti do informacij in programskih vsebin v televizijskih programih.

- 13 Varuh človekovih pravic Republike Slovenije** naj posebno pozornost posveti varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin na področju dostopnosti do informacij in komunikacij, s poudarkom na dostopnosti do programskih vsebin.

Sedem let po ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in pet let od sprejema sistemskega zakona o preprečevanju diskriminacije in zagotavljanju enakopravne dostopnosti, Republika Slovenija ne zagotavlja enakopravne dostopnosti do programskih vsebin. Zaradi tega so senzornim invalidom, starejšim in drugim osebam, ki potrebujejo prilagoditve za dostop do programskih vsebin, kršene ustavno zagotovljene temeljne človekove pravice in svoboščine.

Varuh človekovih pravic lahko prispeva k prepoznavanju kršitev ter s predlogi, mnenji, kritiko ali priporočili, naslovljenimi na državne organe, organe lokalnih skupnosti in nosilce javnih pooblastil, prispeva uresničevanju Konvencije o pravicah invalidov in sprejete sistemske zakonodaje o izenačevanju možnosti invalidov. S tem lahko prispeva tudi k preprečevanju in odpravljanju diskriminacije ter zagotavljanju enakopravne dostopnosti do programskih vsebin.

Varuh lahko tudi spremlja, kako pristojni državni organi izvajajo zakonska pooblastila za preprečevanje in odpravljanje diskriminacije ter zagotavljanje enakopravne dostopnosti do programskih vsebin.

- 14 Varuh pravic gledalcev in poslušalcev** naj v okviru svojih pristojnosti spremlja in spodbuja uresničevanju zakonskih zahtev o zagotavljanju enakopravne dostopnosti do programskih vsebin Radiotelevizije Slovenija za senzorne invalide, starejše in druge osebe, ki potrebujejo prilagoditve. Pri tem se lahko poveže s Programskim odborom za problematiko programskih vsebin za invalide.

- 15 Zagovornik enakih možnosti** naj obravnava diskriminacijo pri dostopnosti do programskih vsebin in poda mnenje, ali ravnanje izdajateljev programskih vsebin oziroma ponudnikov avdiovizualnih medijskih storitev, ki ne zagotavljajo enakopravne dostopnosti do programskih vsebin, predstavlja kršenje načela enakosti zaradi osebnih okoliščin.